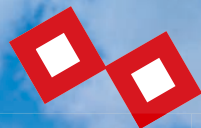


HRVATSKI PLANINAR



ISSN 0354-0650

GODIŠTE **116**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

1874 - 2024



150
GODINA ORGANIZIRANOG
PLANINARSTVA U HRVATSKOJ

2

VELJAČA
2024

HRVATSKI PLANINAR



ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski vjesnik« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).



Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured HPS-a
tel. 01/48-23-624
tel. 01/48-24-142
uredhps@hps.hr

Uredništvo

Adresa elektroničke pošte
za zaprimanje članaka,
vijesti i ilustracija:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisak

Kerschoffset d.o.o., Ježdovec

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
alan.caplar@hps.hr

Urednički odbor

Darko Berljak
prof. dr. Darko Grundler
Damir Janton
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek

Lektura i korektura

Robert Smolec
Radovan Milčić

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku
iznosi **19,90 eura (149,94 kuna)**.

Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35,00 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, također uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 2,00 eura (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu na listiću za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na tom listiću možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili putem web obrasca javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (ured.hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142).

Časopis se distribuira poštom, na osobnu adresu pretplatnika.

Godišnja pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

Bibliografija

Stari brojevi časopisa u PDF formatu i bibliografski pretraživač sadržaja svih dosad izdanih brojeva dostupni su na web stranici HPS-a www.hps.hr

Suradnja u časopisu

Časopis objavljuje sve vrste članaka i vijesti zanimljivih za planinare. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati elektroničkom poštom ili putem web-servisa za velike datoteke. Slike treba slati u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ne unutar Word dokumenata. Uredništvo zadržava pravo redakture, lekture i korekture tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza.



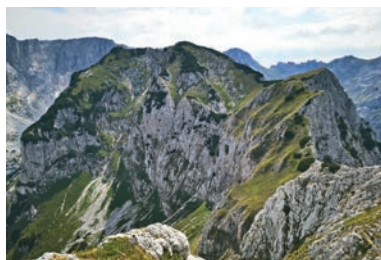
56 Prof. dr. Željko Poljak (1926 - 2024)



64 Kameni doci i Kozjačke gričine



70 Monarhijski vrh



79 Kada japanku zamijeni gojzerica

Sadržaj

Članci

- 56 In memoriam:
Prof. dr. Željko Poljak**
- 64 Kameni doci i
Kozjačke gričine**
Raul Horvat
- 70 Monarhijski vrh**
Damir Šantek
- 76 Vlakom u istočne Karpate**
Željko Vinković
- 79 Kada japanku
zamijeni gojzerica**
Sandra Drmić
- 84 Magaro, vrh s
jedinstvenim vidikom**
Tomislav Gračan
- 87 Čovjek i priroda na
Jankovcu**
Dario Francuz
- 91 Proljetni Velebit
u zimskim uvjetima**
Sanja Stojanović
- 95 Planina prijateljstva**
Snježana Plazonja

Rubrike

- 98 Zaštita prirode:** Predstavljamo novu generaciju čuvara planinske prirode HPS-a
- 99 Vijesti:** Održan 27. Memorijalni pohod Fokinom stazom
- 100 Kalendar akcija**
- 101 Planinarska enigmatika**

1874 - 2024



Tema broja

prof. dr. Željko Poljak
(1926 - 2024)

Naslovnica

Prof. dr. Željko Poljak
2007. na Dinari,
foto: Alan Čaplar



OBAVIJEST

Komemoracija za prof. dr. Željka Poljaka (1926 - 2024) održat će se u ponedjeljak 5. veljače 2024., s početkom u 18 sati, u Hrvatskom liječničkom domu u Zagrebu, Šubićeva 9

Prof. dr. Željko Poljak

U Zagrebu je 8. siječnja 2024., u dobi od 97 godina, preminuo počasni član Hrvatskoga planinarskog saveza, dugogodišnji urednik časopisa Hrvatski planinar, istaknuti planinarski publicist i popularizator planinarstva prof. dr. Željko Poljak.

Željko Poljak dao je nemjerljiv doprinos razvoju hrvatskog planinarstva. U cjelokupnoj povijesti hrvatskog planinarstva i suvremene hrvatske kulture malo je toliko svestranih ličnosti poput njega. Cijeli je svoj život posvetio planinarstvu, medicini, putovanjima i književnosti, sudjelujući istodobno kao radoznali istraživač i kao angažirani stvaratelj, autor, urednik i dužnosnik u planinarskoj organizaciji te neumoran učitelj naraštajima planinara i liječnika. Bio je istinski erudit, čovjek koji se bavio doslovno svim

djelatnostima u planinarstvu, ostvario u njima vrhunska postignuća, a istodobno dao zapažene stručne doprinose na polju književnosti i medicine.

Rođen je 9. rujna 1926. u Zagrebu. Godine 1945. maturirao je na Prvoj klasičnoj gimnaziji i upisao studij na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, na kojem je diplomirao 1952. Osim medicine, studirao je književnost na Filozofskom fakultetu i geografiju na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu. Član planinarske organizacije postao je u dobi od 20 godina, 23. siječnja 1947., kada se učlanio u Fiskulturno društvo Dinamo. Obišao je sve hrvatske i brojne visoke europske planine. Putovao je po planinskim područjima gotovo svih europskih zemalja, a izvan Europe u Nepal (Himalaja), Tursku (Ararat



Željko Poljak sa svojim planinarskim učiteljem i predsjednikom PSH-a akademikom Branimirom Gušićem na Bjelašnici 1955.

i Anadolija), Kurdistan (okolica jezera Van), SAD (Rocky Mountains), Mongoliju, Indoneziju, Keniju, Polineziju i drugamo.

U radu Hrvatskoga planinarskog saveza sudjelovao je više od 75 godina. Bio je član njegova izvršnoga i nadzornog odbora, predsjednik ekspedicijskog odbora (1975.), pročelnik Gorske službe spašavanja (1958.) i predsjednik Saveza (1981. – 1983.). Rekordne 42 godine (1959. – 2000.) bio je urednik časopisa Hrvatski planinar, a u stvaranju časopisa aktivno je sudjelovao do posljednjega daha. Suosnivač je Planinarskog društva Sveučilišta Velebit (1950.), Planinarskog društva Kliničkoga bolničkog centra Maksimir (1986.) i Planinarskoga kluba Hrvatskoga liječničkog zbora (1995.). Prvi je istaknuo hrvatsku zastavu na jednom himalajskom vrhu (1971. u području Annapurne). Nositelj je stručnih naziva alpinist, gorski spašavatelj i markacist. Bio je inicijator osnivanja Velebitskoga planinarskog puta (1969.) i planinarske obilaznice »Po planinama Hrvatske« (1970.) te neumoran stvaratelj na svim područjima planinarskog djelovanja.

Posebno velik doprinos dao je na području planinarske, medicinske i književne publicistike. Njegova publicistička djelatnost trajala je neprekidno gotovo 75 godina. Nema planinarske knjige izdane u drugoj polovici 20. stoljeća u čijem stvaranju nije imao udjela, najčešće kao urednik, a često i kao lektor, korektor, recenzent ili barem kao autor fotografija. Autor je s najviše



Željko Poljak (1926. - 2024.), počasni član Hrvatskog planinarskog saveza, dugogodišnji urednik časopisa Hrvatski planinar, istaknuti planinarski publicist i popularizator planinarstva



Željko Poljak kao mladi alpinist (lijevo)



Željko Poljak na Treskavici 1950-ih godina



Za svoj doprinos zaštiti prirode u Hrvatskoj Željko Poljak primio je 1993. od predsjednika Međunarodnog olimpijskog odbora Juana Antonia Samarancha priznanje »Sport and Environment« (»Sport i okoliš«)

planinarskih knjiga i članaka u Hrvatskoj. Svojim je tekstovima i ukupnim djelovanjem uvijek nastojao planinarstvu dati istraživačko, a planinarskoj književnosti literarno obilježje. Objavio je knjige »Hrvatsko planinarstvo« (1975.), »Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva« (1987.), »Hrvatska planinarska književnost« (1994.), »Hrvatski književnik Ivo Andrić« (2002.), »Zlatna knjiga Hrvatskog planinarstva« (2004.), »Antologija Hrvatskog planinara« (s Alanom Čaplarom, 2008.) i monografiju »Hrvatsko planinarstvo u 1000 slika« (s Alanom Čaplarom, 2014.). Objavio je brojne planinarske vodiče, od kojih su glavni: »Velebit« (1969.), »Planine Hrvatske« i »Hrvatske planine« (od 1974. do 2007. sedam izdanja), »50 najljepših planinarskih izleta u Hrvatskoj« (do 2016. šest izdanja), »The Mountains along the Croatian Coast« (2002.) i »Küstengebirge Kroatiens« (2002.).

Od 1950. objavio je oko 2000 članaka u stručnoj, sportskoj i novinskoj periodici te u raznim

enciklopedijama, uz tridesetak posebnih knjiga i brošura. Samo u Hrvatskom planinaru objavio je 1043 članka. Godine 1994. antologijom »Hrvatska planinarska književnost« planinarsku književnost predstavio je kao sastavni i nedjeljiv dio naše književnosti. Izradio je prvu bibliografiju Hrvatskog planinara (1959.) i aktivno sudjelovao u digitalizaciji našega časopisa. Više od pola stoljeća djelovao je i u časopisu »Speleolog«, kao tehnički urednik, pisac i lektor. Njegovu svestranost dobro ilustrira popis od više od 70 periodičkih publikacija u kojima je objavljivao, a koji je tiskan u biografskoj knjizi »Željko Poljak – velikan hrvatskog planinarstva«.

Na Poljakov životni put presudno je utjecao akademik Branimir Gušić (1901. – 1975.), ugledan planinar i prvi predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske. Kao profesor i predstojnik ORL klinike, Gušić je Poljaka nakon pripravničkog staža u Koprivnici i Pljevljima 1955. primio na svoju ORL kliniku i postao mu dvostrukim



Neka od najznačajnijih Poljakovih planinarskih, medicinskih, književnih i autobiografskih djela



Željko Poljak u američkom Stjenjaku

učiteljem: medicinskim i planinarskim. Prenosio je na njega svoje medicinsko iskustvo, a kao planinar djelovao je na njegovo shvaćanje planinarstva kao kulturne i istraživačke djelatnosti, a ne samo kao uživanja u prirodnim ljepotama. Gotovo su svake godine u ljetnim mjesecima zajedno istraživali planinska područja, a ponajviše planine Dinarida. Istraživačka planinarska putovanja, osobito ona u društvu s profesorom Gušićem, često su pridonosila znanosti, katkad medicini (istraživanje zdravstvenog stanja u dabarskim selima na Velebitu ili istraživanje gušavosti i naglušnosti djece u porječju rijeke Lima u Crnoj Gori), katkad etnografiji (istraživanje planinskih sela na padinama Velikoga Koraba u Makedoniji), a katkad morfologiji dinarskoga planinskog sustava (istraživanje Gusinjskih Prokletija na albanskoj granici).

Pripravnički staž na području medicine Poljak je započeo 1952. u Koprivnici, na kirurškom odjelu, a nastavio ga 1954. u Pljevljima u Sandžaku, gdje je bio upravitelj sreskog doma zdravlja. Specijalizaciju iz otorinolaringologije

stekao je 1958. na Klinici za bolesti uha, nosa i grla današnjega KBC-a Zagreb, Šalata. Na toj je klinici radio do umirovljenja 1988., baveći se kirurgijom glave i vrata. Doktor medicinskih znanosti iz područja otorinolaringologije postao je 1969., a naslov primarijusa stekao je 1971. Godine 1978. postao je voditelj Alergološke ambulante i šef laboratorijsko-dijagnostičkog odsjeka na klinici. Diplomirani alergologa i kliničkog imunologa stekao je 1980., a znanstveni savjetnik postao je 1981. Na ORL klinici bio je predsjednik radničkog savjeta (1969.), u KBC-u Zagreb predsjednik Stambene komisije od 1969., predsjednik Komisije za reizbor rukovodećih kadrova 1970. i predsjednik Komisije za reorganiziranje administracije 1970. Znanstveno se najviše bavio bolestima gornjih dišnih putova, posebno alergologijom toga područja.

Nastavničku karijeru na Medicinskom fakultetu u Zagrebu započeo je 1959. kao asistent, od 1971. bio je docent, od 1976. izvanredni profesor, a od 1980. redovni profesor otorinolaringologije. Glavne djelatnosti na Medicinskom

fakultetu bile su mu organiziranje i vođenje dodiplomske nastave na Katedri za otorinolaringologiju, uređivanje studentskog udžbenika »Otorinolaringologija« (od 1968. šest izdanja, jedno na albanskom), organiziranje i vođenje dvogodišnjega postdiplomskog studija iz otorinolaringologije (od 1977.), organiziranje i vođenje dvogodišnjega postdiplomskog studija iz alergologije i kliničke imunologije (od 1979. do 1985.). Kao član fakultetskog vijeća bio je na raznim dužnostima, među ostalima: istražitelj disciplinskog suda za studente (1978.), predsjednik Sindikata kliničkih medicinskih znanosti (1975.) i predsjednik Odbora za nostrifikaciju diploma (1982.), a na Sveučilištu predsjednik Savjeta »Sveučilišnog vjesnika« (1983.).

Bio je društveno aktivan u okviru medicine, poglavito u Hrvatskom liječničkom zboru: kao tajnik Alergološke sekcije (1966.), predsjednik te sekcije (1978.), potpredsjednik Sekcije za alkoholizam i druge ovisnosti (1980.), suosnivač Hrvatskog društva za medicinsko nazivlje (1992.), suosnivač Literarnoga kluba (2002.),

tehnički urednik »Liječničkog vjesnika« (1975. – 1978.). U Hrvatskoj liječničkoj komori istaknuo se kao dugogodišnji urednik »Liječničkih novina« (od 1990.) te član Glavnog odbora (od 1989. do 2002.). U Udruženju alergologa Jugoslavije bio je tajnik (1969.), u hrvatskoj Ligi za borbu protiv pušenja potpredsjednik (1987.). Za redovnog člana Akademije medicinskih znanosti Hrvatske izabran je 1981.

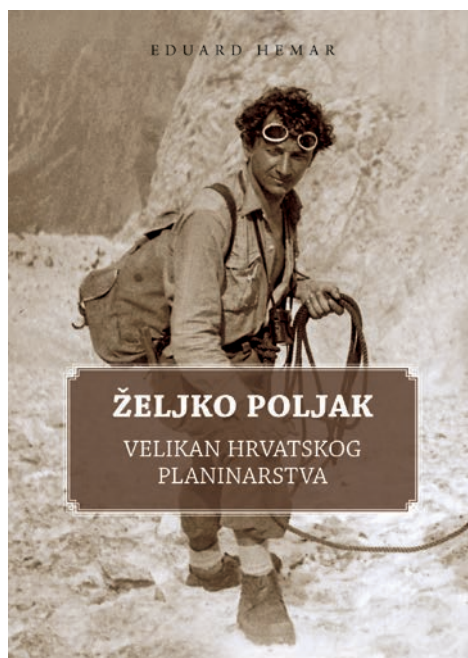
Ostavio je dubok trag i na području književnosti. Godine 1996. primljen je kao planinarski pisac u Društvo hrvatskih književnika. Zahvaljujući planinarskom poznanstvu, objavio je jednu od najzanimljivijih knjiga o Ivi Andriću. U vrijeme kad su ing. Ivo Durbešić i Poljak bili dopredsjednici PSH-a, a Poljak zatim i predsjednik, Durbešić mu je dao na čitanje 40-ak Andrićevih pisama upućenih njegovu ocu. Poljak je ta pisma, opremljena svojim komentarom, objavio 2002. pod naslovom »Hrvatski književnik Ivo Andrić«. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti objavila je 2009. knjigu »Karlobaške ljekaruše«, s obradom i transliteracijom jedne



Željko Poljak 2007. na Velikom Troglavu (1912 m), vrhu Dinare



Željko Poljak 2007. na vrhu Sinaja (2285 m)



od najstarijih ljekaruša (zbirka pučkih recepta za liječenje) u Hrvatskoj (iz 1603.) koju je Poljak pronašao i sačuvao. Služba za restauriranje utvrdila je da su »Poljakovi fragmenti«, kako su nazvani ostaci pergamenta kojim su korice te ljekaruše bile oblijepljene, ispisani rukopisnom glagoljicom, barem stotinu godina stariji od same ljekaruše.

Stjecajem okolnosti, Poljakov je život bio povezan i s dvojicom blaženika, Ivanom Merzom i Alojzijem Stepincem. Kad se je tijekom postupka za beatifikaciju Ivana Merza prikupljala dokumentacija o njegovu životu i smrti, Poljak je s velikom susretljivošću i požrtvovnošću u Arhivu klinike, gdje je Merz 1928. preminuo, pronašao njegovu medicinsku dokumentaciju. Ona je bila veoma važna za Merzovu beatifikaciju. Poljak je od nadbiskupa Stepinca primio sakrament sv. Potvrde, a budući da je sa svojim ocem bio prisutan na cijelom suđenju kardinalu Stepincu 1946., bio je ujedno i posljednji živući svjedok montiranoga političkog procesa protiv njega. O svemu što je vidio i doživio te čega je tada bio svjedok u sudnici napisao je 2017. članak u Glasniku Postulature blaženoga kardinala Alojzija Stepinca, ostavivši važno svjedočanstvo, po čemu je ušao i u povijest postupka za beatifikaciju blaženoga kardinala Stepinca.

Zanimao se i za arheologiju i na tom polju ima nekoliko vrijednih otkrića, a kao istaknut pobornik očuvanja i unaprijeđenja zdravlja i zaštite prirode i član Republičkog savjeta za zaštitu prirode postigao je također više zapaženih ostvarenja.

Za planinarsko djelovanje u zaštiti prirode primio je 1993. iz ruku dugogodišnjeg predsjednika Međunarodnoga olimpijskog odbora Juana Antonija Samarancha priznanje »Sport and



Urednici Hrvatskog planinara Željko Poljak i Alan Čaplar na svečanosti povodom 100. godišta Hrvatskog planinara 4. lipnja 2008. pokazuju brojeve časopisa koje su uredili



Članovi Uredničkog odbora Hrvatskog planinara prof. dr. Darko Grundler, prof. dr. Željko Poljak, Robert Smolec i Alan Čaplar 2013. na Učki



U Domu Hrvatskog planinarskog saveza s predsjednikom HPS-a prof. dr. Hrvojem Kraljevićem, dopredsjednikom Izvršnog odbora Goranom Gabrićem i glavnim tajnikom (danas predsjednikom) HPS-a Darkom Berljakom 2004.

Environment« (»Sport i okoliš«) i dosad je jedini hrvatski nositelj toga uglednog priznanja. Primio je više od 170 raznih priznanja i odlikovanja, od kojih su najvažnija Orden zasluga za narod sa srebrnim zrakama (1975.), Trofej za fizičku kulturu Hrvatske (1978.), odličje Začasnog člana Hrvatskoga liječničkog zbora (1997.), Red Danice hrvatske s likom Franje Bučara (1999.) te Red Danice hrvatske s likom Katarine Zrinske (2023.). Hrvatski planinarski savez proglasio ga je 1987. svojim počasnim članom.

Tijekom života tiskane su tri Poljakove autobiografske i memoarske knjige. Kolege s klinike, prof. Zvonimir Krajina i prof. Ranko Mladina, objavili su s Poljakom svoje životopise i uspomene u zajedničkoj knjizi »Tri rinologa – želje, pregnuća i tragovi«. Imajući u vidu Poljakov golem i jedinstven doprinos razvoju hrvatskog planinarstva, Hrvatski planinarski savez objavio je 2005. njegovu autobiografsku knjigu »Život na planinarski način«, koja sadrži prikaz najzanimljivijih doživljaja i zgoda iz njegova

planinarskog života. Medicinska naklada objavila je 2017. Poljakovo memoarsko djelo »Liječničke svaštice«, a Poljakovo planinarsko i stručno djelovanje predstavljeno je 2018. najcjelovitije biografskom knjigom Eduarda Hemara »Željko Poljak – velikan hrvatskog planinarstva«, u izdanju Hrvatskoga planinarskog saveza i Društva za povijest sporta i tjelovježbe.

Baš kao što je u samom naslovu te knjige rečeno, Željko Poljak bio je istinski velikan hrvatskog planinarstva. Međutim, prije svega i iznad svega bio je izrazito srdačan i pristupačan čovjek, strpljiv i pun razumijevanja. Bio je izrazito marljiv, neumoran i uvijek spreman pomoći, pun ideja i vrlo poticajan prema suradnicima. Čast je bila poznavati ga i surađivati s njime, slušati ga i učiti od njega. Upravo zato ostat će među svima nama zapamćen ponajprije kao sjajan učitelj i prijatelj, a njegovo ime i djelo ostat će zlatnim slovima trajno upisano u povijest hrvatskog planinarstva i u srcima svakoga od nas.

Hrvatski planinarski savez

Kameni doci i Kozjačke gričine

Nepoznati zakutci velebitske divljine

dr. Raul Horvat, Zagreb

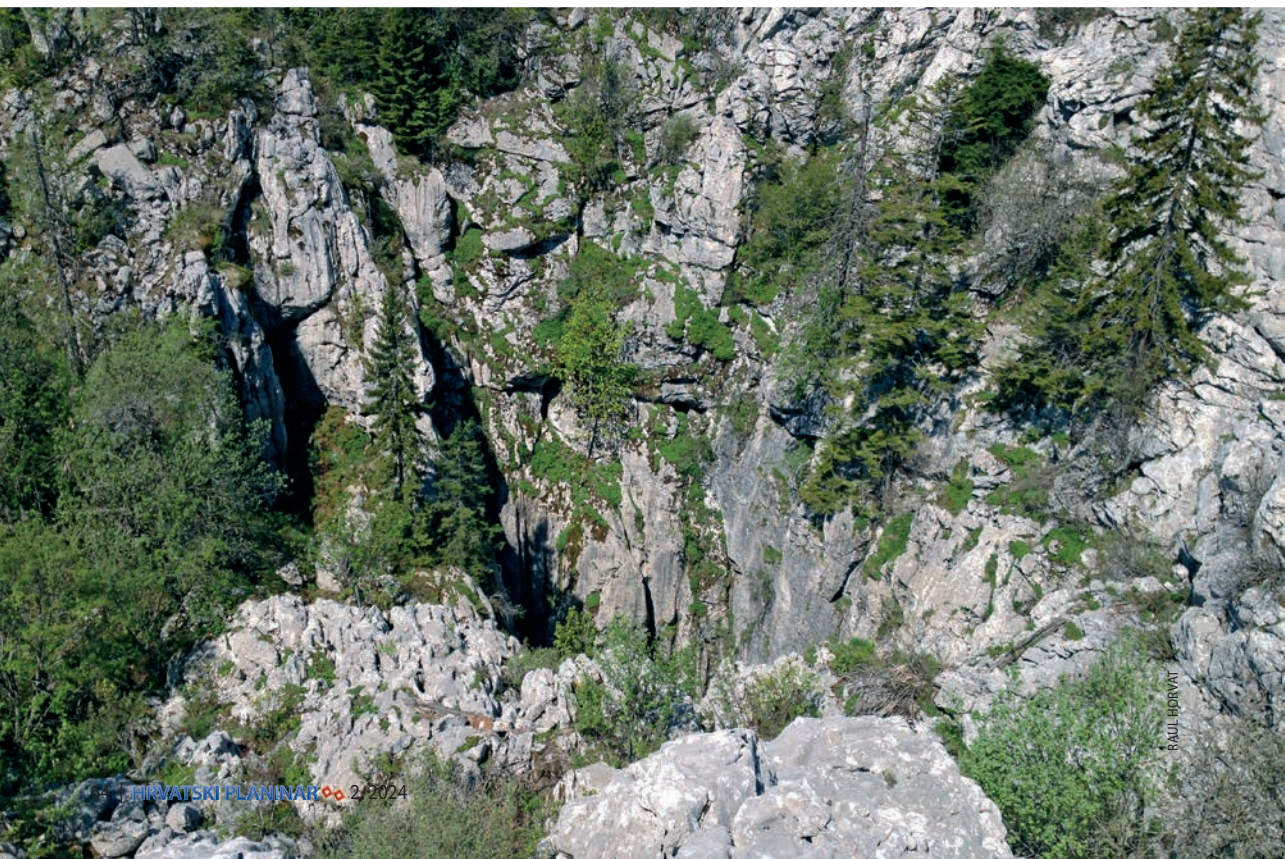
Mnogi dijelovi Velebita, zbog očuvanosti i/ili nepristupačnog terena, mogu i danas pružiti doživljaj iskonske divljine, poput Rožanskih i Hajdučkih kukova ili Crnopca. Iako na neka mjesta u tim predjelima neće nikada stupiti ljudska noga, zbog medijske eksponiranosti, koja neizbježno prati sve veću navalu planinara-avanturista i speleologa u ta područja, ona ipak postupno gube čar nepoznatoga i neistraženoga. Neke manje kutke Velebita, još uvijek nepoznate i neistražene, opisao sam u prijašnjim brojevima Hrvatskog planinara.

Vjerojatno je najviše nepoznatih i neistraženih džepova velebitske divljine na južnom

Velebitu. U ovom ću se prikazu osvrnuti na dva takva područja – Kamene doce i Kozjačke gričine. Blizu prvoga pirotehničari su nedavno »pročešljali« stari put koji je od Počitelja u Lici vodio preko Rudina i Jelovca do mora. Zimski prijelaz tim putom opisao je davno Ivan Nikolin Gojtan u zanimljivom i informativnom članku »Drugi prelaz preko Velebita u zimi« (HP 4/1914.).

Kameni doci mogu biti zanimljivi onim planinarima koji žele zaći Visočici »iza leđa«, sa sjeverne strane. Riječ je o nizu šumovitih dolaca, više jamolikih udubljenja, koja se sa sjeverne padine Visočice pružaju u jugoistočnom smjeru,

Kita Gavranuša - iznad jame Paž





Vidik s najvišeg vrha Kite Gavranuše (1298 m) na Lomsku dulibu

u duljini od oko jednog kilometra, sve do Crnog vrha (1269 m). Šumovita udubljenja pomalo nalikuju na ona u Suznoj dolini, no ipak su od njih nešto manje impresivna. Najlakši je prilaz od okretišta šumske ceste ispod planinarske kuće na Visočici. Od okretišta treba nastaviti u istom smjeru širokim kolnim putom, s kojega, nakon tristotinjak metara, skreće strmo nizbrdo put prema Čitluku, spomenut u planinarskom vodiču dr. Josipa Poljaka iz 1929. Uz put, u samom podnožju Visočice, nalaze se vrela zvana Crljeni potoci, koja bi valjalo pronaći. U vodiču je taj put na Visočicu opisan, zbog velikih strmina, kao iznimno težak i opasan. Zanimljivo, iako okolna područja više nisu minski sumnjiva, u zemljovidima minski sumnjivih područja sam je put još »u crvenom«. U blizini toga puta može se doći i krakom šumske ceste koji se s Trapova odvaja u sjeverozapadnom smjeru.

Iza odvojka ubrzo dolazimo do kraja kolnog puta te po izohipsi ulazimo u bespuće. Ubrzo siječemo nekoliko stotina metara dugačku travnatu brinu koja se od vrha Visočice ondje spušta niz njezinu sjevernu padinu. Nakon dobrih pola kilometra probijanja kroz ljuto bespuće napokon stojim na rubu velike jame promjera oko 50

metara. Na rub jame nadovezuje se i manji stjenovit kompleks, jedini u tom području koji strši iznad šumskog pokrivača. To mjesto možemo smatrati i ulazom u Kamene doce. Kroz doce se najbolje probijati po rubovima najdubljih vrtača, i tako sve do zapadnog podnožja Crnog vrha, odakle strmim usponom u smjeru Smrčeve doline izlazimo iz njih. S nekoliko mjesta unutar Kamenih dolaca puca vidik na sjevernu padinu



U istočnom podnožju Visočice



RAUL HORVAT

Smrčeva dolina

Visočice, koju nigdje drugdje ne možemo gledati iz takve blizine.

Opis puta od Čitluka do Trapova iz Gojtanovog članka objavljenog prije više od

stotinu godina praktički je neupotrebljiv zbog današnjeg stanja na terenu. Izvor Vodica danas je tik uza šumsku cestu, koja je lani drastično proširena i popravljena, ali već ove godine ponovno razrovana zbog stalne eksploatacije šume. S ceste, koja se nastavlja prema Šimurinovoj luci i Velikoj Poljani, treba iza Trapova skrenuti na prvom zavoju udesno i uzbrdo te uhvatiti put za Jankov dolac. No, ondje nas čeka poprilična zbrka jer se ubrzo počnu miješati pirotehničarske i šumarske oznake na stablima. Stari je put ipak koliko-toliko vidljiv, a na jednom mjestu treba napustiti pirotehničarske oznake i skrenuti udesno da bi se stiglo ponad duboke vrtače uz čiji je rub složeno kamenje. To mora da je jama Paripovača iz Gojtanovog opisa, iako nije jama, nego vrtača, jer nikakve jame ni prije ni poslije toga mjesta uz put više nema.

Jankov se dolac još drži, iako ga već nemilice guta šuma. Iako su pirotehničarske oznake koncentrirane više na istočnoj strani dolca, stari

Kozjačke gričine - vidik na dolac Jelovac



RAUL HORVAT



Rudine s vrha M. Visočice

put ide sa zapadnoga kraja izravno na sjever, uz vrlo ostru strminu zvanu Pijesak. Ondje opet počinje jače miješanje dviju vrsta oznaka na stablima. Tristotinjak metara iza Jankovog dolca skreće udesno, preko manjeg humka, odvojak kojim se nekada penjalo na vrh Visočice. Na pola puta prelazi se preko prekrasne Smrčeve doline. Ta je dionica puta na vrh Visočice mjestimice slabije uočljiva, no ipak se u cijelosti može pratiti. I na toj dionici ponegdje možemo vidjeti poneki pirotehnički kolac. Nakon odvojka, Pijesak postaje žestoko strm, a put, koji u dugačkom zavoju iznenada postane vrlo jak i širok, uzlazi njime na sjeverne pristranke Rudine. Gojtan piše da su na Rudine stigli »kraj vrha od 1424 m«, a ustvari se radi o tristotinjak metara dugačkom travnatom grebenu s vrha kojeg se širi divan vidik na Visočicu, a koji zatvara Rudine sa zapada. S vrha se grebena već vidi, preko manje šumovite udoline, ona plančica na VPP-u s koje se silazi do jedinoga živog vrela u tome kraju – Selina.

Začas sam na tom vrelu, na mjestu gdje sam bio puno puta u životu. Razina vode u vrelu

obično je u toplijem dijelu godine postojana, no sad je nešto viša zbog obilnih oborina u većem dijelu godine. Po tko zna koji put silazim s toga mjesta u Jelovac, jedan od najljepših velebitskih dolaca, koji je još uvijek netaknut, iako ga šumarija već desetljećima ima na piku. Svaki put kad



RAUL HORVAT

Jama u Kozjačkim gričinama

kročim u taj dolac, ostanem zadivljen njegovom ljepotom. Budući da je duguljastog oblika, najbolje ga je sagledati s njegova zapadnoga ili istočnoga kraja. Cijelo to područje, Čelavac, Kozjak, Golići, »Kutija« i okolni dolci, vrlo mi je dobro poznato, no jedna mi je pojedinost sve ove godine promicala – Kozjačke gričine! Doduše, prije nešto više od deset godina Vito Cerovac i ja popriječko smo pregazili najniži, zapadni dio Gričina, samo okrznuvši taj masiv. Neugasiva želja da prijedem cijeli taj greben ostala je u meni sve vrijeme, tako da sam ove jeseni napokon odlučio staviti točku na »i«.

Gojtan, promatrajući ih s Jelovačke kose, naziva Gričine »užasnima«. Pa i nije bio daleko od istine. Od izvora Selina odmah se izlazi na Jelovačku kosu, koja je većim dijelom pod travom i pruža dobre vidike. S krajnjega, istočnog dijela Jelovačke kose, odvaja se u šumu put kojim se zaobilazno dolazi na VPP, na zapadni rub Rudina. S toga se mjesta lako može dohvatiti najjužniji, uvučeni, dio Rudina, koji je vrlo slikovit, a planinarima prilično slabo poznat.

Sjećam se kad sam 2006. u snažnom naletu od doma na Visočici ispenjao vrh Kozjaka (1572 m) iz Jelovca, uza njegovu zapadnu stijenu. Rijetki planinari koji se popnu na taj vrh obično mu

pristupaju sa suprotne, istočne strane. Zapadna stijena Kozjaka doista je impresivna, no tada nisam nosio fotoaparata da to ovjekovječim. Prvi sam put stajao na vrhu Kozjaka 1986., kad sam se na nj popeo iz Oglavinovca sa svojim bratićem Damirom Horvatom - Surlom. Kozjačke gričine pružaju se od zapadne stijene Kozjaka na sjeverozapad, u duljini većoj od jednog kilometara. Masiv je rastrgan, divlji, mjestimice uzak i vrlo teško pristupačan.

Stojim nasred Jelovca, gledam visoko gore u Gričine i znam da me čeka pakao. Po velikim strminama pokušavam dohvatiti greben između najnižega i najvišega dijela masiva, ali kako se približavam sljemenu, okomite litice počinju iskakati kao iz paštete, sve je više glatkih stijena koje je nemoguće ispenjati. Zaobilaženjem nekako uspijevam doći na vrh grebena, koji naglo dobiva na visini kako se približavam zapadnoj stijeni Kozjaka. Već sam na ortofoto karti uočio da je najviše stijena koje strše iznad šume upravo na tom krajnjem jugoistočnom dijelu masiva. Penjući se po velikim strminama, provlačeći se između jama i provalija, napokon ih uspijevam dohvatiti. Pružaju doista izvanredne vidike. Ne vjerujem da je itko ikada ovdje stajao. S jedne strane vidik na Jelovac, s druge na Goliće, na

Vidik na istočni i zapadni Golić sa zaravni iznad Medvjedeg dolca



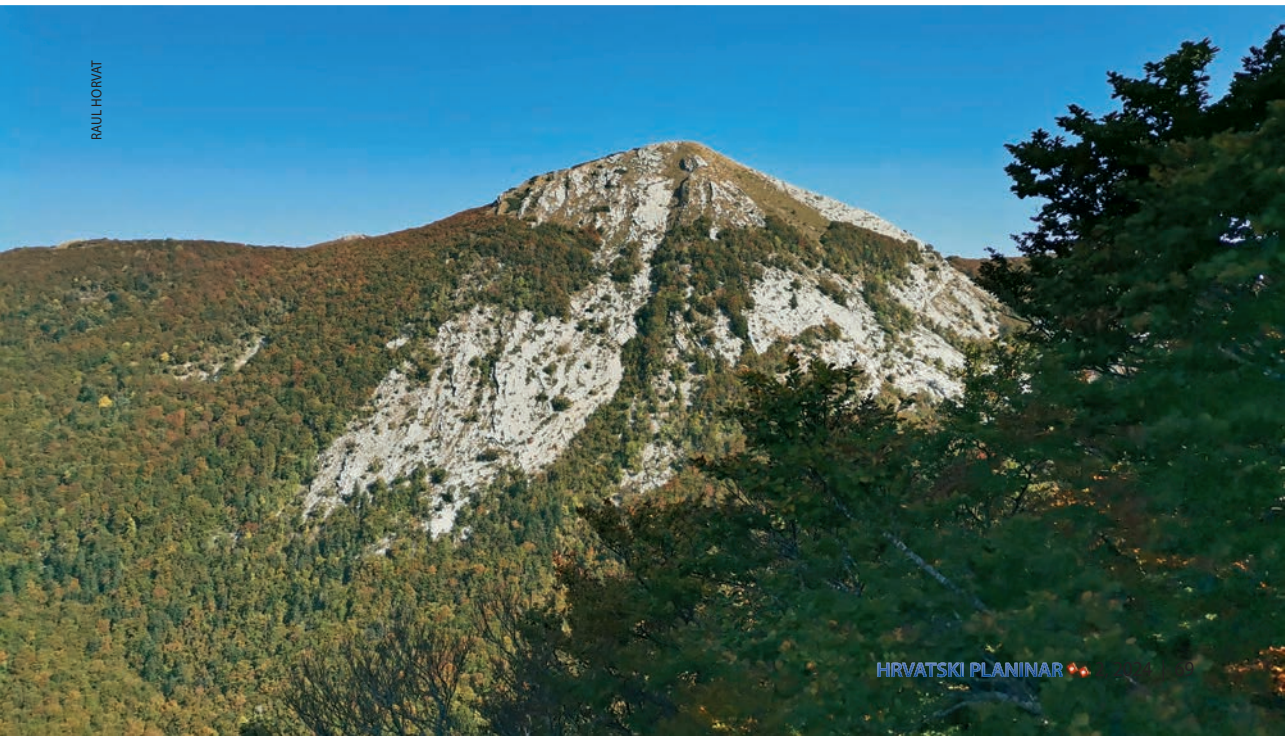


Vidik na Visočicu s grebena visokog 1424 metara

dolac sa sniježnicom, te na Dupljinu, travnatu uvalu pod gustom crnogoričnom šumom. Lijep je vidik i na Čelavac (1601 m), koji Skradljiva kosa spaja s Kozjakom. Pregazio sam uzdužno te »užasne« Kozjačke gričine!

Manja područja iskonske divljine, k tome malo poznata planinarima, speleolozima i drugim istraživačima, još uvijek postoje na Velebitu. U njih će se uputiti samo najambiciozniji, najhrabriji i najspremniji.

Kozjačke gričine - Vidik na Čelavac (1601 m)



Monarhijski vrh

Damir Šantek, Zagreb

Što povezuje Ortler (3905 m), Pločno na Čvrsnici (2227 m), Triglav (2864 m) i Dinaru (1831 m), a što Orjen (1894 m) i opet Pločno i Dinaru? Na prvi pogled apsolutno ništa, no ipak, prvi slijed čine najviši vrhovi država kojih je Hrvatska bila sastavni dio, a drugi najviši vrhovi na teritoriju Hrvatske u to vrijeme. Za vrijeme Austro-Ugarske Monarhije najviši vrh hrvatskih zemalja bio je na Orjenu, preko kojeg je dotad išla povijesna granica Dalmacije, tzv. Močenigova linija. Najviši vrh zajedničke države, koja se protezala dijelom ili u cijelosti današnjim državnim područjima Austrije, Italije, Češke, Slovačke, Poljske, Austrije, Mađarske, Rumunjske, Ukrajine, Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije, bio je Ortler, koji se danas nalazi u Italiji. Za vrijeme Banovine Hrvatske i NDH, najviši vrh Hrvatske bio je Maglić, danas u Bosni i Hercegovini, a unutar hrvatskih granica bili su i najviši vrh Troglava (1912 m), Cincara (2006 m) i brojni drugi dinarski vrhovi viši od Dinare (1831 m). Za vrijeme Jugoslavije najviši hrvatski vrh bio je Dinara (1831 m), a najviši vrh

zajedničke države Triglav (2864 m). Raspadom Jugoslavije, Hrvatska ostaje unutar avnojevske granica, s najvišim vrhom na planini Dinari.

Ortler je najviši od svih tih vrhova. Premda se nalazi u Italiji, cijelo je okruženje te planine njemačko. U podnožju prevladavaju stanovnici njemačkoga govornog područja, vrhu najbliži planinarski dom zove se »Julius von Payer«, a svi planinari koje smo susreli bili su iz njemačkoga govornog područja. Talijani se očigledno radije penju na neke druge, »talijanske« vrhove u Italiji.

Ortler je tijekom povijesti imao veliku važnost za mnoge planinare, ali sasvim sigurno posebnu za već spomenutog Juliusa von Payera te Josefa Pichlera i Reinholda Messnera. Na vrh Ortlera prvi su se 27. rujna 1804. popeli lovac Josef Pichler iz St. Leonharda u Passeieru te Johann Leitner i Johann Klausner iz Zell am Zillera. Nadvojvoda Ivan (Johann) Austrijski smatrao je da se nakon prvog uspona na Grossglockner 1800. treba popeti i na Ortler, najvišu planinu u carstvu svojega brata. Naredio je Johannesu Nepomuku Gebhardu, »planinskom službeniku« i topografu

Planinarska kuća
Tabaretta pod Ortlerom

DAMIR ŠANTEK





Julius von Payer

iz Salzburga, da se s mještanima popne na planinu. Prvih pet pokušaja nije uspjelo i očajni je Gebhard bio spreman odustati. Međutim, novčana nagrada potaknula je Pichlera da pokuša uspon sjeverozapadnom stranom, iz Trafoija. Ta je ruta nezgodna zbog opasnosti od lavina i ponovno je otvorena tek 2004. Nakon uspješnog uspona i silaska pojavile su brojne sumnje u njegovu istinitost, pa je sumnjičavi Gebhard još dvaput poslao Pichlera na uspon. Prvo u kolovozu 1805., sa zastavom koja se mogla promatrati teleskopom iz doline, i opet u rujnu, taj put s bakljom. Tek kad su vidjeli baklju na vrhu planine, svi su mu konačno priznali da se popeo na vrh Ortlera. Tada se Pichler na vrh popeo istočnim grebenom, danas popularnom rutom Hintergrat. Prvi uspon danas uobičajenom rutom Tabaretta izveden je u srpnju 1865. Pristup je dugačak, no nakon izgradnje planinarskog doma Payer postao je popularan jer se može razlomiti na dva ili tri dana.

Julius von Payer bio je austrijski polarni istraživač koji je od 1872. do 1874. na brodu Tegethoff vodio austrougarsku ekspediciju na

Sjeverni pol. Godine 1873. ekspedicija je otkrila nepoznato otočje, koje je nazvano Zemlja Franje Josipa. Po Payeru je nazvan i jedan rt na istočnom Grenlandu. No bitno je da je Payer ispenjao više od šezdeset prvenstvenih uspona u Alpama u okolici Ortlera te je na osnovi tih uspona napravio detaljnu topografsku kartu toga dijela Alpa. Kad je 1875. sagrađena prva planinarska kuća u Alpama na visini višoj od 3000 metara, njemu u čast dobila je ime Payerhütte. Danas se na zidu pored ulaznih stubišta, s vanjske strane planinarskog doma, nalazi drvorez na kojem je prikazan Julius von Payer u oficirskoj odori austrougarske vojske, s odlikovanjem, sjetnog pogleda, uperenog prema svakom planinaru koji kroči u dom.

O Reinholdu Messneru moglo bi se pričati i pisati satima i godinama, no njegova veza s Ortlerom također je vrlo važna. Danas već davne 1965. ispenjao je prvenstveni smjer po zaleđenoj sjevernoj stijeni Ortlera. U Suldenu, mjestu podno Ortlera, nalazi se jedan od šest Messnerovih planinskih muzeja, uz Coronas na Kronplatzu, Firmian u dvorcu Sigmundskron blizu Bozena, Monte Rite u Dolomitima, dvorac Juval u Vinschgauu i dvorac Bruneck u dolini Puster.

Muzej u Suldenu moderna je građevina, djelomično ukopana u zemlju, na nadmorskoj visini od 1900 metara, a posvećena je svijetu leda. »Na kraju svijeta«, piše na karti iz 1771. koju je nacrtao Peter Anich, a koja prikazuje ledenjak na Ortleru, podno kojeg se danas nalazi taj muzej. U njemu se govori o strahotama leda i tame, snježnim ljudima i snježnim lavovima, polarnoj noći i



Natpis Ortler okovan injem

trećem polu. U muzeju se nalazi najveća svjetska zbirka slika inspiriranih Ortlerom, kao i oprema za penjanje po ledu iz dana kad se izrađivala ručno na osnovi iskustva i nije se mogla kupiti u trgovini ili na internetu. U posebnoj prostori-ji moguće je doživjeti lavinu, i sve to na prvi pogled izgleda lijepo u toj modernoj građevini, no u drugu ruku djeluje pomalo šablonski, serijski, kao da si netko nije dao dovoljno truda, nego je, eto, zgradu ispunio pomalo na brzinu i na silu i tako napravio jedan prilično površan muzej.

Najljepše je u vezi s tim muzejom to što se preko njegovih zidova u daljini vidi Ortler i što se posjetom muzeju na neki način daje počast Messneru, istinskom velikanu alpinizma. Sve ostalo djeluje kao velik biznis i mala priča, gotovo kao loša franšiza koja se kopira do iznemoglosti jer brend sam po sebi znači uspjeh, pa zašto onda ne jahati na tom pobjedonosnom valu.

Dug je put do Suldena, deset sati vožnje kroz kišu, meteoalarmi su u crvenom, no prognoza za uspon je pristojna. Tijekom puta zovu nas iz planinarskog doma Payer da provjere hoćemo li doći u skladu s rezervacijom. Doduše, ovdje pada kiša, a gore bi trebao padati snijeg, no sljedeći bi dan trebalo biti dobro vrijeme. Poziv unosi izvjestan nemir među nas, ali evo, na putu smo, sve će kao i obično biti dobro.



DAMIR ŠANTEK

Starinska planinarska oprema izložena u muzeju

Cestarina za cestarinom, i uvijek se dogodi neko pogrešno skretanje, pa se dug put učini još dužim. Planine su tu negdje oko nas, osjete se,



Messnerov muzej

DAMIR ŠANTEK

ali se zbog lošeg vremena baš i ne vide. No vide se brojni »podignuti« vinogradi na »brajdama« i nepregledni nasadi jabuka, uz koje se vozimo satima i koji se protežu s obje strane ceste sve do planinskih padina. Većina nasada zaštićena je mrežama, a sve te jabuke namijenjene su proizvodnji sokova. Pri kraju puta uspinjemo se strmo u zavojima i evo nas u raštrkanom mjestišcu Sulden. Odande voze brojne žičare na okolne planine i skijališta, koja se penju sve do visine od 3250 metara. Ukupno 44 kilometra skijaških staza može zadovoljiti sve razine skijaškog znanja. Mi nismo ovdje zbog skijanja, već zbog uspona na Ortler, ali ipak koristimo »sedežnicu«, koja nas iz Suldena, s visine od 1900 metara, diže na visinu od 2300 metara, ispod Langenstein Hütte. Dok se vozim, ispod mene, na iskrčenom dijelu šume, šetaju se svisci i hrane se bez straha onim što im dobacuju ljudi s visećih klupa, mlatarajući nogama dok se pomiču na visoko podignutim sajlama.

Dobro je, nema kiše i dogovor je da se požurimo jer nas kiša očekuje prije ili poslije, a bude li sreće, početak će tek kad stignemo u dom. S obje strane staze nalaze se goleme čelične konstrukcije za obranu Suldena od lavina. Ti su čelični zidovi sve samo ne lijepi i uvelike nagrđuju okoliš, ali kao i obično, cilj opravdava sredstva. Sa svih se strana čuje zvonjava zvonaca, ali životinja nema nigdje. Tek negdje prije velikoga kuloara pred nama se pojavljuju brojne ovce, lijepih, urednih runa, kao da su već obukle veste ispletene od vune. Te su ovce sušta suprotnost onima koje se mogu vidjeti u Lici, na Pagu i drugim otocima, koje naspram ovih alpskih djeluju sitno, ofucano i jadno. Međutim, koliko god dobri bili, alpski ovčji sirevi ne mogu se mjeriti s paškim. Staza dalje vodi uza stijenu s brojnim pločama na kojima se nalaze imena i datumi rođenja i pogibije mnogih planinara koji su stradali negdje u tim planinama. Takva mjesta ne podižu raspoloženje, kao ni tamni oblaci koji se spuštaju sve niže prema nama, a i mi se uspinjemo prema njima, pa naš susret djeluje kao loša kombinacija. Ubrzo stižemo do Tabaretta Hütte, s čije se terase pružaju krasni vidici u daljinu. Međutim, situacija nam ne daje pravo na odmor i opuštanje, pa nastavljamo s usponom boreći se s vremenom i pokušavajući pobjeći od snažnog

stiska vlažne, mokre ruke koja nas sve više obavija svojim čvrstim zagrljajem.

Malo nakon doma počinje nas rešetati sitna tuča, strašiti grmljavina i zalijevati ozbiljna kiša. Kabanice pomažu na početku, ali postupno se lijepe uz tijelo i moće druge slojeve odjeće. Za svaki slučaj, izbjegavam se hvatati za željezne sajle, kako ne bih obogatio kolekciju mramornih ili čeličnih ploča na velikom kamenu uza stazu. Dok prolazimo kroz svojevrstan kanjon s drvenim mostom, shvaćam da sam potpuno mokar. Hodamo bez komunikacije, spuštenih glava, pokunjenih nosova i lošeg raspoloženja. Dobro se može pokisnuti i u Zagrebu, zašto se radi toga voziti deset sati?

Gore, visoko na stijeni, ukazuje se Payer, koji kroz kišu, sijevanje, grmljavinu i polumrak djeluje



Uspon kroz stijenu prema vrhu

kao mjesto dugo očekivanog spasa, s natruhama pitanja što nas očekuje unutra. Napokon evo i drvenog bareljefa gospodina Payera, s čijih se brkova također slijeva kiša. Ulazimo u dom kao horda podivljalih bikova, skidamo sve sa sebe, presvlačimo se u suho, stavljamo mokru robu sušiti na užad i ulazimo u blagovaonicu. Prostor je gotovo prazan, samo neki očajni likovi, kao i mi, koji izgledaju kao putnici namjernici u kišom ili snijegom zarobljenoj gostionici, negdje daleko na rubu civilizacije, ispod stijene na kojoj se nalazi zamak Bram Stokerova grofa Drakule. Svi se gledamo očekujući da će netko donijeti rješenje zajedničkih problema, da ćemo preživjeti noć bez ugriza vampira ili se sutra popeti na Ortler, potpuno svejedno. Signala nema, nemamo koga nazvati, a ni provjeriti vremensku prognozu. Izolacija je na više razina trenutačno sveobuhvatna. Grmi, sijeća... Jedini tko je u domu dobro raspoložen jest bucmasta, rumena konobarica,

niska rasta, s naočalama. Nakon dviju čaša vina i u nama se topi led, krv se vraća u obraze i počinje komunikacija. Skupina od četvero mladih Nijemaca znatiželjno gleda u nas i ispituje kakvi su nam planovi i procjene. Za stolom u kutu sjedi još jedan Nijemac, s knjigom, povremeno je spusti, sluša, otpije gutljaj vina i nastavi s čitanjem. Možda se samo pravi da čita, a zapravo samo osluškuje zaklonjen knjigom (?)

Konobarica nas nakon čašice beherovke gleda s razumijevanjem i žaljenjem; davno nam je već postalo više nego jasno zašto nas je zvala dok smo bili na putu. Kaže da se prognoza dodatno pokvarila i da će biti teško popeti se na Ortler, ali da se u blizini nalazi Tabaretta Spitze, visok 3128 m, i da bismo se na taj vrh možda mogli popeti. To ne bi trebao biti problem, jer se dom nalazi na 3029 metara.

Kiša se pretvorila u snijeg, koji se počeo primati za podlogu, i praktički odustajemo od ranojutarnjeg uspona. Vrijeme nam to neće omogućiti. Zanimljivo je da su najbolji mjeseci za uspon na Ortler srpanj, kolovoz i rujan. U srpnju još zna biti prošlogodišnjeg snijega, a u rujnu često već padne novi, pa smo odabrali kolovoz, koji bi trebao biti idealan. No to su ipak samo procjene i prosjeci, kao što pokazuje i današnji dan.

Nakon buđenja trčim do prozora. Ne vidi se ništa. Oblak je obujmio cijeli planinarski dom i vidljivost se mjeri u centimetrima. Smijem se nekako na granici depresije, no imamo još nešto vremena za početak uspona ako se vrijeme drastično promijeni, jer možemo i sljedeću noć prespavati u domu. Nijemci opet čekaju našu reakciju, onaj s knjigom samo je promijenio kut, kako bi imao pod kontrolom čitav prostor. Dolazi ekipa mladih, nabrijanih planinara. Unose živost u prostor. Oni će zasigurno na vrh, čim se malo odmore! Oblak se postupno rasplinjava, kao sok za razrjeđivanje vodom, i odluka pada. Svi se spremamo i krećemo. U sobi s opremom strašno smrdi od mokrih gojzerica, poluosušene, znojne odjeće i čarapa. Vidljivost je slaba, sve su stijene prekrivene razmjerno tankim slojem snijega, dijelovi su zaleđeni, dijelovi nisu. Praktički odmah iza doma ulazi se u stijenu i krećemo se polagano. Da je suho, sve to ne bi bilo nimalo teško, a ovako svi



DAMIR ŠANTEK

U stijeni Ortlera



Izazovni uvjeti na Ortleru

napredujemo prilično oprezno. Prolazimo ispod Tabarettaspitze, penjemo se po grebenu, pa se spuštamo i dolazimo do lanca kojim se svladava 70 metara visinske razlike. Prije lanca čekamo da se spusti ekipa mladih planinara. Unatoč entuzijazmu, mladosti i euforiji, nastupio je trenutak razuma i shvatili su da danas nije taj dan. Nakon lanca uzimamo nekoliko trenutaka odmora. U mnogim se očima zapaža strah, mnogima ovo postaje isključivo patnja. Da je vrijeme suho, uspon bi bio barem upola brži i dvostruko sigurniji. Nijemci također odustaju.

Vrijeme se ne popravlja, neće biti bolje, sklisko je, puše, adrenalin smrdi u zraku, sve su skupine odustale. Nakratko razmišljamo o dijeljenju u dvije grupe, vrtimo se uokolo. Da, vraćamo se, monarhijski vrh pričekat će neka bolja vremena. Puno nas je, svatko sa svojim planinarskim iskustvima, svojom trenutačnom fizičkom spremom, svojim osjećajem granice do koje može ići, svojom granicom komfora, sigurnosti i straha.

Silazak je bio znatno teži, navezujemo se i osiguravamo, bilo je i suza prouzročenih umorom i strahom. Time se zapravo potvrdilo da je dobro što smo odustali jer bi sa svakim prijednim metrom stanje eskaliralo u krivom smjeru. S

povratkom u dom svima kao da pada neki težak teret sa srca. Nakon pakiranja slijedi spust do kombija. Oni koji su u stijeni bili najsporiji, sada su najbrži. Možda ipak treba birati uspone? Možda treba znati reći ne? Možda planinarske skupine ipak trebaju biti manje? Možda planinari ipak trebaju biti u svakom pogledu kompaktna skupina? Možda treba više vjerovati vremenskoj prognozi? Možda će biti i druge prilike? Možda...

DAMIR ŠANTEK



Naša skupina

Vlakom u istočne Karpate

Sjećanje na uspon na vrh Ukrajine prije šest godina

Željko Vinković, Bjelovar

Kad se spomene Ukrajina, većini se pred očima prvo pojavi slika prostrane nizinske zemlje, žitnice bivšeg SSSR-a, koja je u toj golemoj državi slovila kao najrazvijenija republika. Ipak, u zapadnom dijelu Ukrajine postoje područja viša od 2000 metara, koja spadaju u Karpate. Karpati su planinski lanac u srednjoj Europi dug oko 1500 kilometara, koji se proteže na područjima Češke, Slovačke, Mađarske, Poljske, Ukrajine, Rumunjske i Srbije. Karpati se dijele na zapadne, istočne i južne. Ukrajinske planine dio su istočnoga Karpatskoga gorja, a pružaju se u krajnjem zapadnom dijelu Ukrajine (Šumoviti Karpati).

Ukrajinski Karpati često se nazivaju »zelenim biserom« Ukrajine zbog predivne kombinacije šume i livada gdje ljudi žive u skladu s prirodom. Hrvatski planinari rijetko su posjećivali istočne Karpate. Češće su zalazili u zapadne (u slovačkim Visokim Tatrama popularan je Gerlachovský štít, 2655 m, najviši vrh Karpata) ili južne Karpate

(Transilvanijske Alpe u Rumunjskoj). Glavni razlozi za rjeđe posjećivanje istočnih Karpata jesu slabija obaviještenost o tim planinama i skromnija planinarska infrastruktura.

Krajem travnja i početkom svibnja 2018. petero Bjelovarčana (Dijana, Marina, dva Tomislava i Željko) priključilo se većoj skupini planinara u obilasku Šumovitih Karpata i Ukrajine, zemlje površinom jedanaest puta veće od Hrvatske. Preostali dio ekipe činilo je troje Čakovčana (Ankica, Dubravka i Velimir), Nedeljka iz Đurdevca i Marijan iz Varaždina. Na put smo krenuli vlakom sa željezničkoga kolodvora u Koprivnici. Gotovo smo u cijelosti putovali vlakom, osim na manjem dijelu puta u Ukrajini, gdje smo se vozili autobusom i kombijem.

Prvo putujemo kroz ravničarsku Mađarsku, koja ima veoma razvijenu željezničku infrastrukturu i njeguje visoku kulturu i udobnost putovanja vlakovima. Na dijelu puta do Budimpešte,

Uspon na Goverlu





Završni dio uspona

gdje treba presjesti, pruga je položena uz Balaton, »mađarsko more«. U ušima mi je još kao malom dječaku odzvanjala primjedba o mađarskoj mornarici koja mora nema. Naš vodič Milan priključio nam se u Budimpešti, a do ukrajinske granice, kamo smo stigli u dva sata nakon ponoći, još smo dvaput presjedali. Presjedanje na granici obvezno je jer je u Ukrajini razmak između tračnica veći nego u ostalim europskim zemljama. U Ukrajini je razmak između tračnica 1524 mm, a u nas 1435 mm.

Prije Vorohte, kamo smo stigli popodne, posjećujemo gradić Solotvin, poznat po slanim kupeljima. U Vorohti napokon spavamo u krevetima, što nam prilično treba prije sutrašnjeg uspona na planinu Goverlu, na kojoj se nalazi najviši vrh Ukrajine.

Uspón počinje u sportskom centru Zárosliaku, na visini od 1250 metara. Ovisno o odabiru staze, za uspon trebaju dva i pol do tri sata laganog hoda. Uspón nije tehnički zahtjevan, pa je za planinarenje dostatna redovna planinarska kondicija. U upravi nacionalnog parka dobili smo upute da se zbog snijega krećemo plavom stazom, po kojoj uspon traje dva i pol sata. Čornohora, dugačak greben na kojem se nalazi najviši vrh Goverla (2061 m), jako me podsjeća na greben Kamešnice i Dinare.

Sunčan je i miran dan. Planina je prepuna Ukrajinaca, koji uspon na Goverlu smatraju svojom nacionalnom obavezom i ponosom. Mnogo je mladih planinara i izletnika. Njihova laganija opremljenost svjedoči o tome da nemaju planinarskog iskustva (mnogi su u tenisicama raznih vrsta – od platnenih do nešto čvršćih, kožnih, a ima i »kroksica«). Ne znam dokle će stići po snijegu! Jedino raduje što nose i vode djecu u planinu. Ima i veselih grupica koje imaju »džuboks« potporu, koja jako narušava mir planine.

Staza u početnom dijelu prolazi kroz prekrasnu smrekovu šumu, uz potok, a potom izlazi na travnato-kamenit dio, gdje se na kraćim dijelovima pojavljuju snježne dionice. Najzahtjevnija je bila dionica od dvjestotinjak metara, pokrivena snijegom, prije strmijeg izlaska na širok, prostrani vrh. Impresivan je vidik s vrha na cijeli, dugačak, travnat greben, sramežljivo prošaran snijegom. Vidik se pruža u smjeru ukrajinsko-rumunjske granice i dalje u Rumunjsku prema Transilvanskim Alpama. To će biti cilj mojeg sljedećeg posjeta Karpatima. Izgleda jako privlačno!

Nakon iskustva s ukrajinskim Karpatima mislim da se ne treba ograničiti samo na uspon na vrh Goverlu jer nastavak puta grebenom do Nesamovitog jezera i dalje prema jugu donosi



Križ i geodetski stup na Goverli (2061 m)

užitak vidika na sve strane. To je izvedivo za tri do četiri dana, ali obvezno treba nositi šator. Od ostalih atraktivnijih ukrajinskih brda u ponudi je i krševitiji greben Rahovskih (Rahivskih) planina na granici Ukrajine i Rumunjske. Pronašao sam podatak da je za njihov obilazak potrebno zatražiti dopuštenje vojske, tako da se rjeđe obilaze. Za obilazak je privlačan i Svidovec, zbog svojih prostranih pašnjaka i visoravni.

U turističkom dijelu puta obišli smo Kijev, Lavov i Odesu. U Kijevu, glavnom i najvećem gradu Ukrajine, s neslužbeno tri milijuna stanovnika, posjetili smo Kijevsko-pečersku lavru, najstariji i najljepši kompleks pravoslavnih samostana na svijetu. Posjetili smo i kompleks u kojem je Muzej velikoga domovinskog rata, gdje dominira gigantski, 62 metra visok kip Majke Domovine. Nezaobilazan je i posjet Trgu neovisnosti (glavnom trgu, poznatijem pod imenom Majdan). Kijev je poznat i po najdublje smještеноj stanici metroa na svijetu, 105,5 metara ispod površine zemlje.

Petsto kilometara i jedanaest sati u spavaćim kolima, u strašno vrućoj noći, trebalo nam je do Odeze, pomorske luke uz sjeverozapadnu obalu Crnoga mora. U sjećanju mi je ostala zgrada veličanstvene Opere, izgrađene po uzoru na Bečku državnu operu, i 192 Potemkinove stube građene tako da se pri dnu šire, pa izgledaju veće i duže od stvarna 142 metra. Šetajući se gradom, uočavali smo kontraste građevinskih stilova, ali i voznog parka (prastare lade uz bok najmodernijim automobilima ili »fiće« iskorišten kao posuda za cvijeće).

Nakon Odeze, godilo je 12 sati provedenih (spavajući) u spavaćim kolima vlaka na putovanju od 780 kilometara do Lavova. To je grad s nešto više od 700.000 stanovnika na samo 80-tak kilometara od granice s Poljskom. U njemu se nikako ne može zaobići prodavaonica ručno izrađene čokolade i ritual ispijanja kave, što je posebnost u odnosu na istočnu Ukrajinu, gdje je na prvom mjestu čaj. Lavov je grad s dušom, jedinstven po svojim sadržajima i niskim cijenama, i ostao mi je u sjećanju kao najprivlačniji i najljubazniji od triju posjećenih gradova.

* * *

Sedam napornih dana brzo je prošlo. Šumoviti Karpati i ukrajinski gradovi ostali su iza nas. Ono čega se nerado sjećamo i teško prihvaćamo jest činjenica da je naš dragi prijatelj i suputnik s mnogih planinarenja, poznati varaždinski planinar Marijan Fabeta, u Ukrajini završio svoj životni put. Srce velikog planinara i zaljubljenika u prirodu i planine doslovno je prestalo kucati u podnožju vrha Goverle. Čast mi je bila dijeliti s njime trenutke i ushićenja planinama koje nam život znače. Iako mi je dugo trebalo da njegov odlazak posložim u glavi, smogao sam snage napisati ovo sjećanje na naše putovanje u Ukrajinu. Znam da on tamo gore istražuje nove vrhove i prostranstva, kako bi nas jednog dana, kad mu se pridružimo, mogao njima voditi.

Kada japanku zamijeni gojzerica

Ljetni izlet na Durmitor

Sandra Drmić, Đakovo

»Mjesto koje je Bog blagoslovio s obje svoje ruke, prosvuši na njega obilje blagoslova i stvorivši neizmjereno bogatstvo raznovrsnih neopisivih ljepota.«

Vlado Vujisić

Kad sam prije godinu dana nabavila vodič »Durmitor – Nacionalni park« Vlade Vujisića, halapljivo sam gutala štivo i zamišljala kako bi to izgledalo u stvarnosti. Lijepo bi bilo otići, ostaviti stope svojih koraka sve do vrhova prekobrojnih, dolova skrivenih, jezera netaknutih, kanjona dubokih. Dići pogled u plavetnilo nebesko, iskidano oblacima, spustiti ga do jezera smaragdnih, zimzelenim šumama obojanim i mirisom svježine oplahnutim.

I tisuće su klikova na okidaču fotoaparata i kamera, puno kadrova snimljenih dronom, a još više onih urezanih, odnosno doslovno uklesanih u memoriju naših glava i srdaca.

Prošloga su ljeta 23 člana PD-a Đakovo posjetila Nacionalni park Durmitor. Izlet je u startu zamišljen i predložen kao godišnji odmor u kojemu svatko bira gdje će i koliko planinariti, odmarati se ili se provoditi. Ovo su crtice s putovanja koje ćemo pamtit i čitav život.

Durmitor, mjesto za odmor

Iako sam još do jučer ljetni godišnji odmor zamišljala provesti na nekoj pitomoj plaži sa šeširom na glavi, japankama na nogama i knjigom u ruci, uključivanje u PD Đakovo promijenilo me je iz korijena. Japanke sam zamijenila gojzericama, šešir buffom, a knjigu planinarskom kartom.



Škrčka jezera s uspona na Bobotov kuk

Prošloga se ljeta prst na karti spustio na Durmitor. Oto, dobar duh našega društva, osluhnuo je naše želje i u proljeće 2022. započeo s planiranjem velikoga ljetnog izleta na Durmitor. Vlado Vujisić i njegov vodič odlično su štivo i motivacija za planiranje tako velikog pothvata. Doduše, od najave i priprema do ostvarenja prošlo je nekoliko mjeseci. Naposljetku, 5. kolovoza, krenuli smo prema Crnoj Gori i Žablaku. Žabljak se nalazi na visini od 1456 metara, što ga čini najvišim urbanim naseljem u jugoistočnoj Europi.

Durmitor ima 23 planinska vrha viša od 2200 metara, a na njemu se nebo ogleda u čak 18 jezera. Ispresijecan je kanjonima Tare, Sušice, Pive, rječice Nevidio i rječice Drage.

Smještaj smo pronašli u Razvršju, kod Miše. Njegov nam je kamp tih dana bio dom.

Nekolicina nas bila je smještena u apartmanima, a dio društva podigao je šatore u prekrasnoj, gustoj, borovoj šumi. Osim toga, ima Mišo i bungalove, restoran, a nudi i čitav asortiman različite opreme (bicikle, skije...) te organizaciju različitih aktivnosti, poput raftinga, kanjoninga i zip-linea. Nema toga što čovjek može zamisliti a da toga kod Miše nema, a ako slučajno i nema, on će to »da nabavi«. Dočekao nas je srdačno, s osmijehom na licu i dobrom rakijom u ruci.

Pokušala sam zabilježiti djeliće naših aktivnosti i prenijeti to silno, dječje oduševljenje i radost koju smo probudili u sebi.

Uspon na Bobotov kuk

Taj prekrasan vrh, visok 2523 metra i najviši na Durmitoru, bio je naš prvi cilj.

Unatoč najavama nepovoljnih vremenskih uvjeta, dan je bio predivan. Krećemo rano ujutro jer su sve durmitorske ture dugačke, a valja se vratiti prije mraka. Sa sobom nosimo hranu i piće. Predviđeno trajanje ture otprilike je 10 – 12 sati. Uspon započinjemo iz Dobrog dola, putom koji vodi preko Urdenoga i Mliječnog dola do Zelenog vira, gdje se spajaju staze. Može se reći da na tom mjestu i počinje pravi uspon na Bobotov kuk.

Prva dionica, od Zelenog vira do Velike previje (2351 m), strma je i naporna. Podloga se stalno mijenja, ima svačega, od sipara, kamenitih površina, do žljebova i stjenovitih kaskada. Od Velike previje počinje završni uspon na Bobotov kuk, od oko 170 metara visinske razlike. Taj je dio staze posebna cjelina jer se radi o velikoj kamenoj gromadi. Staza vodi ulijevo podno stijena i ubrzo izlazi na prijevoj između Bobotova kuka i susjednog vrha, Devojke – Soe nebeske. Odande se pruža fantastičan vidik na Škrčka jezera i dolinu Škrke.

Uska staza dalje vijuga i vodi nas izloženim liticama do samog vrha. Osigurana je sajlama, ali treba biti posebno oprezan jer je dvosmjerna i često se morate mimoilaziti s velikim skupinama. Vrh je stijena razmjerno male površine, prekrivena kamenjem izdrobljenim od udara gromova. Imali smo sreću što je vrijeme unatoč ne baš dobroj prognozi bilo milostivo. Ne samo da nam je omogućilo siguran uspon, nego smo imali i prekrasan vidik!



SANDRA DRMIĆ

Na putu s Bobotovog kuka na Crno jezero



Katun

Ljepota vidika s vrha za svakog je planinara nemjerljiva i neprocjenjiva. Vidik se širi u beskraj, kamo se god okrenete. Prema jugu se vide Bandijerna, Šljeme, Zubci, Sedlena greda, Dobri do, Boljske grede, Lojanik i Ružica. Nešto dalje vide se Vojnik, Moračke planine, Sinjavina, na jugozapadu Buručkovac, na zapadu Đevojka, Šareni pasovi, Ružica, Prutaš, Maglič, Bioč, Volujak, na sjeveru Bezimeni vrh, Crvena greda, Štuoc, Planinica, kanjon Tare i Sušice, Ljubišnja, a u istočnom dijelu vidokruga Žabljacka visoravan, Minin bogaz i Međed.

Nekolicina članova prvi je put iznad 2000 metara, pa smo i to morali obilježiti. Nekoliko simboličnih udaraca užetom po onom dijelu tijela, naravno uz smijeh. Vidi se ponos na licima onih koji su se prvi put popeli više od 2000 metara, ali i ponos čitave ekipe.

Na povratku se razdvajamo. Jedna se skupina vraća istom stazom do parkiranih automobila, a druga preko Ledene pećine i staroga Katuna Lokvice uz Crno jezero kružno zatvara put do kampa Razvršja. Koliko vas god pogled s vrha nahranio, toliko vas spust do Crnog jezera umori te mentalno i fizički iscrpi. Spomenuti sipar pri usponu na vrh ništa je u odnosu na onaj na spustu. Dio staze vodi preko gromada koje su veće i od mene same. Silan umor u nogama i mentalni umor zbog izazovne staze ne daju mi priliku za zabrinutost. Sva je sreća što su nam na

putu Katun i Crno jezero. Na Katunu smo žed gasili hladnim pivom, a na Crnom smo se jezeru resetirali i vratili na jutarnje postavke. Čitavo vrijeme spusta mantrala sam kako sutra definitivno ne idem nikamo i uzimam dan odmora, no sutradan s prvim zrakama sunca i šuškanjem cimera u pokušaju spravljanja jutarnje kave, zaboravljam sav napor i željno iščekujem polazak u novu pustolovinu.

Savin kuk (2313m) i Šljeme (2455 m)

I novi je dan predviđen za uživanje. Lagano ćemo žičarom do prijevoja, a onda planinarskim hodom do vrha Savina kuka. Pred nama je ponovno čitav

SANDRA DRMIĆ



Bobotov kuk sa Šljemenom



Šljeme

durmitorski vijenac. S jedne je strane Crno jezero, a s druge ledenjak nad kojim se gordo nadvija Šljeme (2455 m). I dok dio skupine troši gigabajte na memorijskim karticama svojih mobitela fotografirajući se do besvijesti, dio kreće na Šljeme.

Hodamo planinom s dozom strahopoštovanja i zrnom odvažnosti, uz odličnog vodiča Lea Tosenbergera. Po kršljivoj stijeni, osiguranoj djelomice sajlom, lagano se uspinjemo do vrha. Svako malo čuje se povik: kameeeeeen! Zaista je potreban poseban oprez. Sajla je prilično labava, a

podloga lomljiva. Gore ponovno susrećemo Ivana i Luku Kapovića, koji nam ustupaju predobre fotografije silaska, po meni možda najljepšom stazom Durmitora. Spuštamo se travnatom padinom, sve do parkirališta.

Kružna tura preko Međeda

Gdje su vlastite granice i treba li ih uvažavati ili one postoje da bi ih se prelazilo i rušilo? Treba li se čovjek uopće ograničavati?

Za sljedeći dan planirali smo uspon od Crnog jezera na Veliki Međed (2285 m) i Mali Međed (2223 m). Jutro nije bilo najvedrije i s obzirom na činjenicu da sam dan prije trebala odlučiti hoću li krenuti na tu kružnu turu ili neću, jutarnju sam kavu pila s malom dozom nervoze. Paaaa, možda ipak padne kiša, pa samo zaokružimo podno Međeda, bila je jedna je od pomisli koja mi se motala u glavi.

Danas na izlet polazi još manja skupina. Bez puno riječi hvatam korak onoga ispred sebe. Do alpinističkog bivka ni po čemu se nije dalo naslutiti da će biti proljepšanja vremena... magla, rosulja, kišica. Poprilično uspuhana, mokra od rosulje i magle, a ponajviše znoja, uvukla sam se s ostalima u bivač, jer kiša se ne šali. Pokušavam vratiti snagu energetske pločicama i drugim energetske pripravicima. Prethodni dani ostavili su posljedice. Gore, na greben, ne preporučuje se ići ako postoji mogućnost za kišu i grmljavinu.



SANDRA DRMIĆ

Jablan jezero

Iako su vrhovi pokriveni debelom magluštinom i ništa se ne vidi, ipak se čuju zvukovi, čak ih mogu nazvati i kricima ushićenja i veselja pojedinaca i skupina s vrha. Znači, ipak se može.

Nakon otrpilike sat vremena odlučujemo nastaviti uspon. Pokrećemo se. Vrijeme se proljepšalo, oblaci su se razili, sunce nas je obasjalo i nadaleko otvorilo vidike. I to sunce kao da nam je dalo dodatnu energiju! Napunilo je naše stanice. Ono što je slijedilo nakon toga doslovno baca, ne u drugi, nego u neki en-ti plan i znoj i uzdahe i svaku onu pomisao da neću ili ne mogu. Ljepota toga planinskog masiva i ljepota te kružne staze ostavila je neizbrisiv trag u mojem sjećanju. To je za mene jedna od težih, ali i jedna od najljepših staza. Definitivno je obilježila to putovanje.

I da, granice trebamo imati. Planinu treba poštovati. Ali treba katkad imati i malo hrabrosti, malo više upornosti i inata... malo više zagristi...

probiti svoju granicu. To je ono što nas tjera naprijed, ono zbog čega napredujemo, i u konačnici, ono što daje poseban čar svakom pothvatu.

Iskustvo za pamćenje

U početku mi se sve to činilo neizvjesnim, dalekim i pomalo neizvedivim. Durmitor je bio maštarija i nedosanjan san. Nije jednostavno organizirati i ostvariti višednevnu turu za veliku skupinu ljudi i još tako daleko od kuće. I zato posebno hvala Otmaru Tosenbergeru na svemu tome.

Bila je to prava prilika za suočavanje sa samim sobom i svojim slabostima. Na Durmitoru smo obišli navedene vrhove, mnogobrojne vidikovce, išli na rafting, spustili se zip lineom preko kanjona Tare, lijepo se podružili, odmorili i zaljubili. Zaljubili smo se u čarobni Durmitor. A da se uvjerite u njegovu čaroliju i otkrijete zašto je čaroban, morate se i sami odvažiti i posjetiti ga.

Grebenski put Mali - Veliki Međed



SANDRA DRMIĆ

Magaro, vrh s jedinstvenim vidikom

Tomislav Gračan, Zagreb

Obično jednom godišnje poslovno putujem u Sjevernu Makedoniju. Putovanje često mogu produžiti za koji dan i iskoristiti tu mogućnost za planinarenje. Tako sam se lani popeo na Veliki Korab (2764 m), najviši vrh Sjeverne Makedonije i Albanije.

Ove me je godine put doveo u Ohrid, drevni grad i luku na sjeveroistočnoj obali Ohridskog jezera, pa se nametnula ideja o usponu na obližnju planinu Goličicu i njezin najviši vrh Magaro, visok 2255 metara. Na putovanju mi se pridružio prijatelj Mario, kojem je to bio prvi posjet Sjevernoj Makedoniji. U Ohrid smo stigli lijepog rujanskog dana, u popodnevним satima. Budući da smo već sutradan imali poslovnih obaveza

te da je za dan poslije bio planiran povratak u Hrvatsku, preostalo nam je jedino da na uspon krenemo isti dan kad smo stigli u Ohrid.

U Ohridu su nas dočekale ulice prepune turista iz cijelog svijeta, što ne čudi jer je Ohrid jedan od najljepših gradova i vodeće turističko odredište Sjeverne Makedonije. Grad odiše istočnjačkim šarmom, ima bogatu povijest, nalazi se na obalama jezera izvanredne ljepote, a ujedno je i kulturno i vjersko sjedište zemlje.

Ohridsko jezero, na čijim se obalama grad smjestio, nalazi se dijelom na državnom području Sjeverne Makedonije, a dijelom na području Albanije. Jezero je poznato po svojoj kristalno čistoj vodi, a u njemu i oko njega zabilježeno je

Sedlo

TOMISLAV GRAČAN





Vidik s vrha prema Prespanskom jezeru

oko 200 biljnih i životinjskih endemskih vrsta, zbog čega slovi kao »Europski Galapagos«. Posebno je i po tome što se nalazi na gotovo 700 metara nadmorske visine, u dubokoj i zatvorenoj kotlini, s istoka zatvorenoj planinom Galičicom, a sa zapada Jablanicom. U Ohridsko jezero slijevaju se vode iz susjednoga, Prespanskog jezera, koje se nalazi na 150 metara većoj nadmorskoj visini. Ohridska je regija od 1979. na UNESCO-ovu popisu svjetske prirodne baštine, a od 1980. i na popisu svjetske kulturne baštine.

Planina Galičica u sastavu je istoimenoga nacionalnog parka, koji osim nje obuhvaća i dijelove Ohridskoga i Prespanskog jezera, koja je okružuju. Nacionalni park Galičica zaštićeno je područje od 1958. Planina je zaista jedinstvena za svakog planinara jer se s njenih vrhova pruža predivan vidik na oba jezera. No, posebna je i po tome što je dom 11 biljnih vrsta pronađenih samo na njoj, kao i 26 endemičnih životinjskih vrsta, te čak 1644 vrste leptira. Na području Nacionalnog parka postoje i brojni kulturno-povijesni spomenici, od kojih su najvažniji manastir svetog Nauma, ranokršćanska bazilika Studenčičta, crkva svete Bogorodice Zahumske te petnaestak arheoloških nalazišta.

Ulaz u Nacionalni park na samo je pola sata vožnje od središta Ohrida. Tako smo poslije

ručka u centru grada krenuli regionalnom prometnicom u smjeru Trpejca – Carina – Resen do ulaza u Park, gdje plaćamo ulaznice od 200 makedonskih denara po osobi, a zatim se vozimo još petnaestak minuta do prijevoja Lipove livade, odakle počinje uspon na vrh Magaro.

Na prijevoju je parkiralište, na kojem nas dočekuje desetak automobila makedonskih i albanskih registracijskih oznaka. Brzo se spremamo i krećemo. Uspón započinje makadamskim putem koji ulazi u šumu, ispred koje je



Pano i Prespansko jezero



Uz geodetski stup na vrhu

postavljen žuti znak na kojem piše da se nalazimo na području Nacionalnog parka Galičica na nadmorskoj visini od 1582 metra te da nam do vrha Magara valja prijeći stazu duljine 3,7 kilometara, za što će nam trebati sat i pedeset minuta.

Naoblačilo se i već na prijevoju osjećamo da na planini puše snažan vjetar. Put je odlično markiran i jasno vidljiv. Makadamski put u šumi postupno prelazi u pravu planinarsku stazu, koja iz šume izlazi u strm žlijeb koji nas vodi do malog sedla na visini od 1930 metara, gdje se staza razdvaja. Desni krak vodi izravno na greben planine pa prema vrhu, a lijevi, nešto duži, zaobilazi vršni greben i postupno se uspinje oko njega prema samom vrhu.

Nastavljamo strmijim, kraćim, izravnim putom, a vratit ćemo se dužim, kako bismo napravili kružnu turu. Put je strm, no brzo napredujemo do vršnoga grebena, koji nagrđuje golem, metalni, telekomunikacijski pano. Vjetar je izrazito snažan, pa oblačimo vjetrovke i glave pokrivamo kapuljačama. Na grebenu nas vjetar na mahove udara tolikom snagom da se čini kako bi nas mogao srušiti. Napokon vidimo i Ohridsko i Prespansko jezero, i taj će nas vidik pratiti sve do vrha.

Na vrhu smo jedini. Svi planinari koje smo susretali spuštali su se s planine. Vrh je prostran,

a na njemu se nalazi betonski stup na kojem piše ime vrha i njegova visina. Unatoč ne baš savršenom vremenu, vidik s Magara doista je spektakularan. S jedne se strane, kao na dlanu, vidi veliko Ohridsko jezero, a s druge nešto manje Prespansko. Vidik seže u tri države – Sjevernu Makedoniju, Albaniju i Grčku. Ne sjećam se da sam ikad na svojim planinarskim turama imao takav vidik!

Na vrhu se zadržavamo samo desetak minuta. Snažan vjetar tjera nas da pođemo. Krećemo u silazak duljim putom, kako smo naumili, no ubrzo shvaćamo da ćemo, nastavimo li njime, imati više poteškoća s vjetrom. Vjetar puše s istočne strane, a istočnom stranom planine prolazi planinarska staza po kojoj bismo se trebali spustiti do sedla (1930 m). Zbog toga se okrećemo natrag prema vrhu i vraćamo istim putom, kako bismo što prije došli do sedla i zaklona od vjetra.

Na parkiralište stižemo brzo. Već je kasno, gotovo 18 sati. Raspremamo se i krećemo prema Ohridu.

Za standarde planinarenja u Sjevernoj Makedoniji uspon na Magaro spada u lakše, iako je visina respektabilna. Uspon nije odviše zahtjevan, ali je zahvaljujući jedinstvenom položaju planine uistinu posebno iskustvo.

Čovjek i priroda na Jankovcu

Iskustvo s tečaja za čuvare planinske prirode HPS-a

Dario Francuz, Požega

Kad si rođen u Požegi, Papuk ti je uvijek blizu – vidiš ga s prozora, učiš plivati i gnjuraš braću i sestre u bazenima u Velikoj, hvataš razbojнике Kola gorskih tića među zidinama Veličkoga grada, gledaš Zlatnu dolinu s Tauberovih stijena. Tako od nekog trenutka imaš i sjećanja na Jankovac. Prvo s roditeljima, pa na školskom izletu, pa s frendovima, i na kraju s ovim ili onim planinarskim društvom... nekoliko puta godišnje, godinu za godinom, dok skupljaš planinarske kilometre i visine. Znaš da ga je osmislio grof Janković sebi za utočište od šušura modernog vremena. I svaki ti je kutak toga malog

šumskog raja poznat, ogledaš svoju prolaznost u zelenilu dvaju jankovačkih jezera, oživljavaš mladost gledajući energičnu raspršenost slapa Skakavca i udišeš spokoj hodajući hladovinom gorostasnih bukvi. Sve ti je toliko poznato da bi i s povezom na očima prešao svaki korak jankovačke livade, Grofove poučne staze, stubišta oko slapa, i u svakom bi trenutku točno znao gdje si.

Nekako prirodno dođe tako prilika da budeš dio ekipe koja polazi obuku HPS-a za čuvare planinske prirode jer... hej, čini se da smo se malo previše uživjeli u ulogu gospodara i vladara, krajnje je vrijeme da okrenemo list i počnemo

Jesen na Jankovcu





Jelenak s Jankovca

Gornje jankovačko jezero

služiti prirodi. Na tečaju ti kažu da je dio obuke šetnja Grofovom stazom, uz pojašnjenje biologa i geologa, pa onako bahato, kako samo čovjek suočen s prirodom može, pomisliš – ma bio sam tu sto puta, sve sam vidio i sve znam! I onda te, onako kako samo priroda suočena s čovjekom može, nenametljivo, ali najmoćnije, obori s nogu i vrati na početak.

Sjećam se hodanja Grofovom poučnom stazom kad još nije ni bila poučna staza ili kad još nisam znao da ima ime. Izgledala je drugačije, prirodnije, za današnju djecu možda nesigurnije. Danas hodamo uz drvene ograde, stojimo na drvenim platformama uz jezero i koračamo stazom napravljenom od oblica, pridržavamo se za umjetno postavljene rukohvate dok se penjemo prema Grofovom posljednjem počivalištu. Nekad su klinci skakutali gore i nisu se morali pridržavati ni za što. Razmišljam jesmo li tim ogradama i platformama bliže očuvanju ili uništavanju prirode. Nemam odgovora – ondje



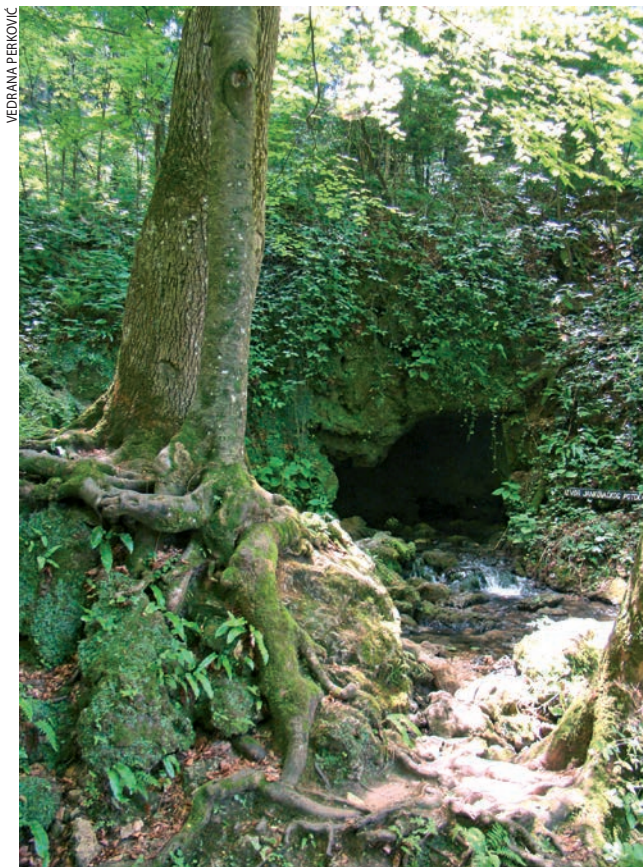
su da prirodu približe posjetiteljima, kako bi se naučili vratiti prirodi i njenim čarima. U redu, recimo da ima smisla.

Razumijem grofa Jankovića, koji je ondje tražio utočište i našao svoju vječnost. U dvama jezerima uz koja hodamo ne bi se danas ogledali nebo i krošnje da se on nije dosjetio iskopati dom ribama i rakovima te slapu dati dovoljno vode da ne usahne – priča nam poučna staza da je Grof onomad rekao. I danas su tu dva čarobna jezera, dva bisera bistre vode u kojima se zrcale plavo nebo i zalutali oblaci ovoga prekrasnoga jesenskog dana. Uživam u obilasku, slušam biologa Marka, koji nam priča kako se jezera s vremena na vrijeme isušuju da bi se uklonio mulj, kako se pažljivo premještaju ribe, rakovi i sva ostala vodena stvorenja koja su dobila dom u Grofovoj ideji, kako su ljudi u njih godinama donosili razne vrste pastrva i kako su sad konačno iz jezera uklonjene kalifornijske pastrve koje ondje nisu autohtone. Opet ljudi i priroda! Jedno drugome daju ili uzimaju, pomažu ili odmažu? I opet nemam odgovora.

Hodamo dalje, gledam našu grupu u ogledalu jezera – šarenimo se žutim, roza, plavim i crvenim planinarskim jaknama u bistrom odrazu listopadskog zelenila. Ništa mi u toj slici nije čudno. Čovjek u prirodi. Ondje kamo pripada.

Naš domaćin Marko vodi nas dalje, do izvora Jankovačkog potoka. Ponovno se sjećam nekih davnih jankovačkih izletića i skakutanja po kamenju, i zavirivanja u mračnu unutrašnjost stijene iz koje izvire potok i prelijeva se po ovčim komadima stijena obučenim u mekan, zelen, mahovinast kaput. Opet ograda – danas više nema preskakanja kamenja, izvor je zaštićen – od današnjeg čovjeka, za budućeg čovjeka.

Izvor je nastao prolaskom oborinskih voda kroz pukotine karbonatnih stijena koje nailaze na vodonepropusnu barijeru izgrađenu od pješčenjaka i silikata. Marko nam govori da se ne zna odakle voda dolazi u izvor, ove se godine s vodom čak događa i nešto čudno – zamuti se povremeno, sumnja se da je to zbog deforestacije, ali na nekim drugim dijelovima planine. Eto ga opet – čovjek u prirodi. Čudim se toj priči i pokušavam proniknuti u dubine iz kojih izvire ta mutna voda. Dublje je nego što se čini – koliko



Izvor jankovačkog potoka

čovjek može svjesno i nesvjesno zamutiti vodu? Iz misli me izvlači priča o jednom, zapravo dvama endemskim, milimetarskim stvorenjima – dvjema papučkim gracijama – *Graziana papukensis* i *Graziana slavonica*. Sitni pužići, papučke endemske vrste (dok se ne utvrdi drukčije, kaže Marko). Ti se puževi danju skrivaju ispod kamenja, a od večeri do jutra hrane se na gornjoj, algama obrasloj strani kamenja. Prirodni čimbenici koji ih ugrožavaju jesu presušivanje izvora, porast temperature vode tijekom ljetnih mjeseci i promjene u sastavu sedimenta do kojih može doći taloženjem mulja ili odronom tla u blizini izvora, što se može dogoditi za jačih oborina – mulj i glina u vodi otežavaju im disanje. Eto zašto ograda – da bi gracije mogle disati, čovječe koji gaziš po kamenju na izvoru. Baš mi se velikom čini ta priča o tim malim pužićima – od cijelog svijeta, od svih silnih voda i šuma, stijena i mahovina na planetu, te su dvije gracije odabrale



VEDRANA PERKOVIC

Jetrenka (*Hepatica nobilis*)

baš Papuk za svoj dom, baš taj mali isječak našeg planeta. Čovječe, moraš napraviti ogradu, moraš svima reći zašto je tu, moraš sačuvati ta dva pužića od svih znatiželjnih cipela, čizama i ruku koje bi im mutile vodu. Da bi mogli disati – prvo oni, pa onda ti, čovječe.

Grofova se staza strmo uspinje uza stijenu do mjesta koje je odabrao za svoje posljednje počivalište. Stojimo na platformi i slušamo zašto je odabrao baš to mjesto – htio je imati vječni vidik u dolinu, na dva jezera, na mali raj koji je osmislio. Danas se više ne vide – zaklanjaju ih svojim krošnjama već gotovo stoljetne bukve. Marko nas uči da je to područje zapravo sekundarna prašuma – nekada gospodarska šuma izuzeta je od gospodarenja i prepuštena samoregulaciji radi postizanja prirodne prašumske strukture. Razmišljam ljuti li se Grof što je čovjek prirodu vratio prirodi pa on više nema vidik na svojih ruku djelo – djelo čovjeka u prirodi. Nekako mi je lakše kad čujem da Grof zapravo više ne leži ondje – grobnica je devastirana nakon Prvoga svjetskog

rata, sarkofag razbijen, kosti razbacane. Čovjek je i čovjeka razbacao, ne samo vodu zamutio. Možda bi ipak bio sretan što su barem bukve rastle u miru i svojim lisnatim granama grle i čuvaju njegovu dolinu. Ja nekako jesam.

Naša mala skupina budućih čuvara planinske prirode polako kaska za Markom, koji nam priča priče o staklarima, koji su baš ovdje u nekom razdoblju prošlosti našli sebi dom – opet učimo zašto – upotrebljavali su pepeo bukovog drveta da dobiju što čišće staklo. Kad bi iskoristili sirovinu, išli bi dalje. Njih više nema, ali bukve su i danas ovdje. Ako su ih nekad i »potrošili«, one su opet izrasle. Još jednom sprega čovjeka i prirode. Uzimanja i davanja.

Slijedi strm silazak do njegovog veličanstva – slapa Skakavca. Marko nas ponovno poučava da slap čine geološki najmlađe naslage na Jankovcu – vapnenačka stijena sedra. Stvara se kad voda ubrzano teče preko sedrotvornih mahovina i algi. Vidljiva je najbolje baš ovdje, na sedrenoj barijeri preko koje se prelijeva 35-metarski slap. Milijuni godina stoje između početka nastanka tih stijena preko kojih Skakavac skače i današnjeg dana, ali te stijene postaju i nastaju i dalje, ovdje, pred našim očima. Danas baš nije bogat vodom, ali kako sam rekao na početku, kad si ovdje doma, onda si ga sigurno vidio i u njegovom najprštavijem, najglasnijem i najskakutavijem izdanju. Kad ga u tim trenucima gledaš, ne vidiš ništa osim ljepote odsjaja duginih boja koju čine kapljice i beskonačnog slijeda prirode koja živi u svemu što vidiš. Živi tu, pred mojim očima.

Nekad su se o stijenama Papuka lomili i od njih se odbijali valovi Panonskog mora. Nekad je Jankovac bio ideja u mašti jednog zaljubljenika. Danas je tema jednog izleta i mog »ispita«. Priroda se čovjeku daje stalno i nesebično na bezbroj načina. Čovjek je često uzima zdravo za gotovo, ne razmišljajući o posljedicama i šteti koju joj može nanijeti. Strahopoštovanje je kišobran s kojim hodam ispod slapa dok završavamo obilazak – prema ribama i rakovima, livadama i bukvama, puževima i leptirima. Prema Jankovcu, koji sam toliko puta prehodao, a sad tek upoznao. Rekao bih da je Jankovac kompromis – čovjek je uzeo, ali čovjek i vraća. Čuva, pazi, njeguje i voli taj mali kutak zelenog raja.

Proljetni Velebit u zimskim uvjetima

Sanja Stojanović, Požega

Na spomen Velebita u meni se oduvijek budio podsvjesni osjećaj divljenja, nečega veličanstvenoga, gotovo neosvojivoga. Iako sam odrasla u Zlatnoj dolini, okruženoj brojnim brdima po kojima sam se od malih nogu često penjala, ona su mi bila pitoma i pristupačna. Zelene obronke Papuka i Požeške gore istraživala sam u neopterećenim šetnjicama i izletima, a Velebit, sa svojim ostrim i strmim vrhovima, ulijevao mi je strahopoštovanje i bio u mojoj svijesti rezerviran samo za »profesionalne planinare«. No, Velebit nije samo skup grubih stijena, već i prekrasan dijamant biološke raznolikosti, prepun bogatih šuma, livada i pašnjaka, na kojima raste oko 2000 biljnih vrsta i podvrsta.

Kako sebe ponajprije smatram zaljubljenicom u prirodu, a tek potom planinarkom, priliku

da djelomično istražim jedno od najvažnijih florističkih područja Hrvatske šetnjom Premužićevom stazom jednostavno nisam mogla odbiti. Poziv je došao od HPD-a Gojzerica, Požega, čija sam članica tek drugu godinu. Organizator pohoda bila je podružnica društva iz Oriovca, a izlet je bio posebno znakovit zbog toga što se Ante Premužić, graditelj staze, rodio i odrastao u Slavanskom Kobašu, selu u općini Oriovac. Usto, ove se godine obilježava 90. godišnjica završetka izgradnje i puštanja u promet toga, kako ga često zovu, remek-djela suhozidnoga graditeljstva.

Na put smo krenuli posljednji vikend u travnju u kratkim rukavima, no s punom zimskom opremom u ruksacima, jer se snijeg na Velebitu zadržava do kraja svibnja. Prvo odredište i baza tijekom dvodnevnog boravka na Velebitu bila



Silazak sa Zečjaka

nam je planinarska kuća Alan, do koje smo se popeli vrlo zavojitom asfaltiranom cestom iz Jablanca. Što se više uspinjemo i udaljavamo od mora, vidik je sve impresivniji, ali istovremeno zastrašujuć. U prvom su redu strmi ponori, a u daljini prekrasno more i kvarnerski otoci, od kojih dominiraju Rab i Pag.

Nakon 40-ak minuta vožnje stižemo do prijevoja Velikog Alana (1414 m), gdje uživamo u prekrasnoj panorami i pješice nastavljamo do planinarske kuće Alan i obližnjih pastirskih stanova. Kompleks stanova sastoji se od šest objekata koji su napravljeni po uzoru na stare pastirske kućice u kojima su pastiri obitavali kad su se sa stokom selili iz primorja u planinu. Simpatično kameno naselje kao iz bajke smješteno je uza sam rub šume podno vrha Alančića. Ostavljamo stvari, istražujemo lokalitet, s čuđenjem komentiramo zapuštenu žičaru, koja narušava dojam divljine i stvara postapokaliptični ugođaj i napokon krećemo na Premužićevu stazu.

Čitajući o Premužićevoj stazi i gledajući prekrasne fotografije izletnika, stekla sam dojam da me čeka lagana šetnja lako prohodnim, gotovo ravnim terenom. Staza je dugačka, no jednostavna i ustvari baš stvorena za ljubitelje prirode poput mene. No, prošetala li se Premužićevom krajem travnja, treba u obzir uzeti snijeg, koji znatno

komPLICIRA priču. Budući da smo na Velebitu odlučili ostati samo dva dana – a kad smo već tamo, red je popeti se i na koji vrh – plan je bio obići samo dio staze, koliko to dopuste vremenski uvjeti. Odabrali smo uspon na vrh Zečjak (1622 m).

Početak staze je čist, pregledan, proučavamo krajobraz i sretno marširamo do prve oznake za Zečjak, gdje koristimo priliku za prvu skupnu fotografiju s prekrasnim Jadranom i njegovim otocima u pozadini. Priroda nas fascinira. Iz šume izbijamo na travnjake, ponovno zalazimo u šumu, pa na svakom uzvišenju pogled zaokuplja plavetnilo mora, a kad se spusti pogled, raznolikost vegetacije odvraća pozornost i od skupine i od cilja. No što se više uspinjemo, velebitska nam klima sve više daje do znanja da nismo baš na nekom izletiću. Snijeg se pojavio čim smo skrenuli sa staze prema vrhu i počeo nam otežavati kretanje. Vlažan i dubok, ledio se preko noći i otapao preko dana, tako da se na pojedinim dionicama moglo hodati po njemu, a na pojedinima su nam noge propadale duboko do tla.

Kako nas je u skupini bilo više od 30, različite dobi i kondicijske spreme, uspon od sat vremena znatno se odužio. Ipak, upornost se isplatila i svi smo stigli na Zečjak. Zadovoljstvo je na licima planinara sveprisutno. Taktiziramo razmišljajući

Zalazak promatran s Velikog Alana





Pogled na Hajdučke i Rožanske kukove

stignemo li otići na još koji vrh, no zaključujemo da snježni uvjeti nisu pogodni za dodatne pustolovine. Skupljači žigova doživljavaju šok jer se čini da je taj s vrha Zečjaka otuđen. Živjela digitalizacija i e-dnevnik HPO-a – dan je spašen!

Nakon kratkog odmora, poziranja s markacijom, neizostavne zajedničke fotografije i detektiranja vidljivih vrhova u daljini, svira se za povratak, koji će nekima biti izazovniji od samog uspona. Sada je cijela staza pod snijegom, hodamo iznad nje ili uz lijevi rub i događa se prva nezgoda kada jedan planinar odsklizava niza srećom ne tako strmu padinu te se uspješno sam zaustavlja nakon nekoliko metara. Mlađi kolege odmah priskaču u pomoć i ubrzo je opet na nogama, neozlijeđen i spreman za nastavak puta.

Spuštamo se do markacije za Štirovaču pa makadamskom cestom sigurno stižemo do Alana, a cijelim putem maštamo o toplom grahu koji nas tamo čeka. U planinarskoj kući dočekuje nas osebujni domaćin s toplom večerom, koja se od dogovorenoga graha odjednom pretvorila u varivo od krumpira i povrća. Glad ne pita, dojam dana je prepozitivan da bi ga pokvarila pogrešna specifikacija povrća.

Nakon večere uživamo u zalasku sunca, koje žarkonarančastim odsjajem oslikava naše stanove, i već spomenutom prekrasnom vidiku na kvarnerske otoke, koje zaklanja vilinska magla. Čini se da su priče o mitskom Velebitu istinite. Vile

i mitološka bića nismo susreli, no njihovu smo čaroliju osjetili.

Ekipi odvažnih nije bilo dovoljno akcije za jedan dan – jedan vrh kao nijedan – te kreće na noćni uspon do vrha obližnje Buljme (1454 m). Ostatak planinara u podnožju počašćen je »light-showom« njihovih naglavnih svjetiljki i pobjedničkom pjesmom s vrha. Po silasku nastavljamo druženje, no u 22 sata sva se svjetla gase i službeno zaključujemo prvi dan velebitske (avan) ture.

Buđenje u divljini, vjetar i svjež miris šume... dobro jutro Velebite! Doručujemo, raspremamo ležaje i pakiramo svu opremu jer nakon povratka sa staze odmah krećemo kući. Dijelimo se u dvije skupine. Prvu skupinu »prebrzi i prežestoki« čine okorjeli skupljači žigova, koji danas planiraju otići na Krajačev kuk (1659 m) i Gromovaču (1676 m). Druga su skupina »influnceri«, tako prozvani jer navodno prečesto zastajkuju da bi vlastitim ili okom objektiva uhvatili ljepote prirode i tako usporavaju kretanje. U toj smo drugoj skupini i mi koji balansiramo između botanike i geomorfologije.

Od planinarske kuće Alan svi zajedno Premužićevom stazom polazimo prema Rossijevom skloništu. Skupina 1 žestokim tempom preuzima vodstvo i gubi nam se iz vidokruga, a skupina 2 lagano gazi ugaženom stazom... hvala, dečki! Snijeg je na toj dionici



Na Krajačevom kuku

prekrio kompletnu stazu i teško se pronalaze njeni kameni rubovi i markacije. Prateći trag prve skupine, slučajno skrećemo s dijela nevidljive staze i praćeni snažnim šibanjem vjetra i fijukom savijajućih stabala spontano stižemo na vrh Alančić (1611 m). Još jedan nadrealni trenutak i neplanirani uspjeh! Vrijeme je idealno, no prognoze su najavile mogućnost kiše u popodnevnim satima.

Staza je teško prohodna, snijeg je dubok i što dan postaje topliji, više se topi i otežava hodanje. Dio naše skupine odlučuje se za povratak i istraživanje prirode oko planinarske kuće Alan, a mi ostali nastavljamo prema Rossijevom skloništu. S obzirom na stanje staze i tempo hoda, zadajemo si samo jedan cilj: Krajačev kuk.

Nakon drugog raskola ubrzavamo tempo, ali i dalje pažljivo upijamo vizure krajobraza i istražujemo tragove vukova u snijegu. Samu životinju srećom nismo sreli jer nije njegovo doba dana. Za poskoka je, kažu, još prerano, oni izlaze na stazu tek početkom svibnja... preduhitрили smo ga za dva dana. Razvijamo taktiku ponašanja u slučaju da naletimo na medvjeda. Naravno da su šanse za to gotovo nikakve, ali fantaziranje čini put zanimljivijim.

Stižemo do dijela staze s koje započinje uspon na Krajačev kuk, gdje pronalazimo ruksake prve skupine. U planinarskoj školi učili su nas da ruksak glavu čuva, a ponajviše leđa, te nastavljamo s punom opremom. Na pola puta začujemo poznate glasove i ubrzo se susrećemo s jedanaestoricom neustrašivih, koji su uspješno svladali

Krajačev kuk. Budući da je najkritičniji dio puta pred nama, pažljivo upijamo dojmove. Stanje na terenu nije obećavajuće, nanosi snijega su obilni, a teren je teško prohodan. Dio njih pokušava nas obehrabriti, no nakon kraćeg vijećanja i ohrabrenja iskusnijih članova tima i vodiča, sedmero nas odlučuje se za uspon. Dodatnu potporu pruža nam Ante, kojemu se, čini se, nije problem još jednom »prošetati« do vrha. Kaže da mu je planina u krvi jer je odrastao u takvom kraju. Planina mu je definitivno i u nogama jer stjenovite detalje svladava poput profesionalca.

Prva skupina ipak odustaje od Rossijeva skloništa i Gromovače jer uvjeti jednostavno nisu optimalni, a za poslijepodnevne je sate predviđen povratak kući. S ostatkom naše skupine vraćaju se prema Alanu, a mi nastavljamo prema vrhu. Kako uspon ne bi trebao biti dug, procjenjujemo da ipak možemo bez ruksaka, ali nikako bez dnevnika. Svaki se korak dvaput procjenjuje jer su zbog snijega stijene skliske i nepregledne. Stanje duha je odlično, u manjoj smo skupini i stvara se dodatan osjećaj kohezije.

Uspješno svladavamo sve prepreke i dosežemo vrh. Osjećaj je fantastičan, vidik nadrealan, drago nam je što nismo odustali. Čestitanje, utiskivanje žigova, poziranje, zajedničko fotografiranje, sve je odrađeno prema priručniku. Malo ohrabrivanja i spremni smo za spust, koji će, znamo, biti izazovniji od uspona, no put nam je sad poznat. Na povratku vidimo u daljini prvu skupinu, koja je već debelo zagazila prema Alanu. Dolazimo do ruksaka i spuštamo se na Premužićevu stazu. Kratak odmor, pauza za ručak i još jedan red čestitanja i uzajamnog bodrenja.

Do Alana se vraćamo poznatim putem, sada s aurom pobjednika. Red je nazdraviti, čime drugim nego velebitskim pivom, a poslužiti će i neko drugo. Dižemo čaše u zdravicu i spremni smo za povratak kući. Kod autobusa se spajaju sve tri skupine, a zadovoljstvo na svim licima jednako je uočljivo. Bez obzira na to koliko kilometara prešli, koliko vrhova ispenjali, ovu priču o Velebitu ispisujemo zajedno i do povratka u Slavoniju svi smo opet jedna skupina, zadovoljni članovi HPD-a Gojzerica!

Planina prijateljstva

Vranica u Bosni Hercegovini

Snježana Plazonja, Split

Ova je priča počela prije oko dvije godine. Bilo je to otprilike u ono vrijeme kad se planine još dogovaraju je li još uvijek zima ili je ipak red na proljeće. U naše društvo stigao je mlad momak, tvrdog naglaska, sa žestokom rakijom i širokim srcem. Stalno nam je pričao o svojoj Bosni, svojoj rodnoj grudi i jednoj prekrasnoj planini koja izranja iz njegova rodnog sela. »Kad ćemo na Vranicu?« pitanje je kojim bi Matej pozdravljao svakoga koga bi upoznao.

Tu silnu želju da nas ugosti, da nam pokaže ono o čemu priča, pretočili smo u dogovor o višednevnom izletu na tu najvišu srednjobosansku planinu. Ovogodišnji prvosvibanjski praznici pokazali su se kao prava prilika za to.

Prvog dana napustili smo poprilično visoke proljetne dalmatinske temperature i zaputili se

u nešto blaže srednjobosanske. Iz Uskoplja nas naš Matej i njegovi prijatelji prebacuju u džipove. Nema šanse, kažu, da do Radovine dođemo malim autima jer je put još uvijek zarobljen snijegom. Ne vjerujemo, jer svibanj je (pa jedino je Severina vidjela snijeg u maju), međutim, domaćini nas vrlo brzo razuvjeravaju. Nakon adrenalinske vožnje zaleđenim makadamskim putem stižemo do planinarskog doma Radovina. Ona poznata toplina iz vjerojatno najoriginalnije, ali i najtoplije peći s kojom smo se ikad u životu susreli, odmah nas je ugrijala. Nakon okrijepe i odmora spremni smo za drugi dan.

Sutradan ujutro svi ustaju na vrijeme, doručuju i potpuno opremljeni čekaju ispred doma. Davanje uputa prepuštam Mateju, kojemu oči gore dok govori o tome kamo nas vodi, što ćemo

Na snijegu





Klupe za odmor

SNJEŽANA PLAZONJA
SNJEŽANA PLAZONJA



Tereni na Vranici

vidjeti i što možemo očekivati. Ponos koji izvire iz njegova osmijeha i sreća kojom sjaje njegove oči najbolje nas motiviraju.

Prvi dio staze, koji domaći zovu Kolibe, vodi mimo... pogađate, drvenih koliba. Bajkovite

nastambe smještene uza sam potok, ispod visokih jela, povezane drvenim mostićima, prava su atrakcija i nemoguće je proći pored njih, a ne zastati. Kako napredujemo tako je snijeg sve veći, a iako mu se nismo nadali, nismo bili ni previše tužni zbog ponovnog susreta s njime. Za nas Dalmatince snijeg je rijetka pojava, a kada nas ovako pitomo dočeka u planini, ne možemo ništa drugo nego uživati u beskrajnom bijelom prostranstvu, koje i u svibnju drži vrhove okovanim.

Naš cilj, vrh Nadkrstac, zavio se u oblake negdje u daljini, ali mu bez posustajanja hitamo u zagrljaj i ne prolazi mnogo vremena, a on nam ga uzvrća. Priroda je učinila svoje, poslala je i kišu i snijeg i vjetar, ali naša ustrajnost i pouzdanost u domaćina dovela nas je do najvišeg vrha Vranice i središnje Bosne. Nadkrstac je visok 2112 metara. Naravno da smo zavijorili sve naše



Drvena koliba na prvom dijelu staze

SNJEŽANA PLAZONJA

zastave zajedno s bosanskohercegovačkom, koja čvrsto stoji na vrhu.

Kad smo se vratili, sav je sjaj i raskoš bosanskoga gostoprimstva još jednom došao do izražaja. Je li itko ikad bio u Bosni, a da nije bio toliko srčano dočekan, tako rado primljen i tako lijepo ugošćen!? Iz toploga doma dopire miris roštilja, s druge se strane vrti janje, a s one spomenute, originalne peći, napravljene od kamionskih felgi, širi se miris kave i vrućeg čaja.

Gostoprimstvo je trajalo tri dana jer nas treći dan nisu tek tako pustili da odemo. Posljednjeg dana svoga boravka u Bosni ponosnoj posjetili smo Ždrimački slap, prirodnu atrakciju iznad samoga sela. Taj prekrasan slap omiljen je među lednim penjačima, no ovoga je proljeća odolilo zimskim uvjetima, koji su vladali na nešto višim obroncima planine, i podario nam svu svoju očaravajuću raskoš. Zatim su nas jedan od domaćina, predragi Ante, i njegova predivna supruga Mihaela, ugostili u svom restoranu, počastili nas najukusnijom hranom i ispratili najsrdanijim zagrljajima. Planina prijateljstva koju smo izgradili nadmašila je sve ispenjane vrhove. Hvala prijateljima iz Uskoplja i Udruge planinara Raduša, a Mateja pitamo: »Kad ćemo na Vranicu?«

SNJEŽANA PLAZONJA



Ždrimački slap

Na vrhu Nadkrstacu (2112 m)



SNJEŽANA PLAZONJA

Predstavljamo novu generaciju čuvara planinske prirode HPS-a

U povodu Međunarodnog dana planina, u subotu, 9. prosinca 2023., u planinarskom domu Omanovac na Psunju održana je promocija novih čuvara planinske prirode HPS-a. Tim svečanim činom obilježen je završetak školovanja novih čuvara planinske prirode, kojima želimo uspješno djelovanje u matičnim planinarskim udrugama i javnom prostoru. Osim diplome, novim čuvarima planinske prirode uručene su iskaznice, značke, tkane oznake i majice po kojima ćete ih prepoznati na terenu.

Čuvari planinske prirode HPS-a, generacija 2023. jesu:

1. Luka Bahorić, DPIOPV Osmica, Karlovac
2. Borna-Ivan Balaž, PD Grafičar, Zagreb
3. Damir Basara, DPIOPV Osmica, Karlovac
4. David Čavara, HPD Runolist, Zagreb
5. Valentino Fabing, HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
6. Dario Francuz, HPD Sokolovac, Požega
7. Josip Karakaš, HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
8. Snježana Komerički, PD Bistra, Donja Bistra
9. Tanja Košutić, HPD Željezničar, Zagreb
10. Gabrijela Lukiški Markač, PD Pinklec, Sveta Nedelja
11. Helena Lukša, HPD Papuk, Virovitica
12. Elvis Markovčić, PD Krndija, Našice
13. Katarina Marks, PD Krndija, Našice
14. Vesnica Matkov, HPD Papuk, Virovitica
15. Andrea Novaković, HPD Željezničar, Zagreb
16. Sergej Paik, PD Psunj, Pakrac
17. Kristijan Paljar, HPD Papuk, Virovitica
18. Vedrana Perković, HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
19. Roberta Radović, PK Extrem, Čakovec
20. Anita Savić, HPD Gojzerica, Požega
21. Sanja Stojanović, HPD Gojzerica, Požega
22. Ivica Šnajder, HPD Gojzerica, Požega
23. Ivica Tabak, HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
24. Otmar Tosenberger, PD Đakovo, Đakovo
25. Natalija Vlahoviček, PD Bistra, Donja Bistra
26. Mia Vučevac, PD Grafičar, Zagreb

Najbolji uspjeh na tečaju ostvarili su redom, prema postignutom broju bodova: Ivica Tabak, Sergej Paik, Gabrijela Lukiški Markač, Otmar Tosenberger i Roberta Radović. Najbolji esej napisao je Dario Francuz, a možete ga pročitati u ovom broju Hrvatskog planinara. Najbolju grafičku obradu eseja napravila je Vedrana Perković, ispunivši ga jedinstvenim autorskim fotografijama prirode Papuka, a Anita Savić izradila je esej u obliku slikovnice za djecu.

Tečaj za čuvare planinske prirode organizirala je Komisija za zaštitu prirode HPS-a u suradnji s

Susret čuvara planinske prirode na Omanovcu povodom Međunarodnog dana planina 2023.



Javnom ustanovom Park prirode Papuk tijekom dvaju vikenda, 14./15. listopada i 28./29. listopada 2023. Papuk je u travnju 1999. proglašen parkom prirode, a 2007. Geopark Papuk postao je članom UNESCO-ove Svjetske mreže geoparkova, kao prvi geopark iz Hrvatske. Teorijski dio nastave na tečaju odvijao se u Nastavno-obrazovnom centru HEP-a u Velikoj, gdje je bio organiziran i smještaj polaznika. Stručni suradnik za biologiju Marko Doboš bio je tijekom dvaju vikenda stručni voditelj polaznika po terenima Papuka upoznajući ih s Parkom prirode. Uz njegovu izvrsnu interpretaciju, ujedno i edukaciju, polaznici su obišli sve važnije prirodne znamenitosti Papuka. Na

geolokalitetima Trešnjevici i Rupnici imali su priliku vidjeti vulkansku prošlost Papuka i oblike vulkanskih stijena poput onih na Islandu. Na poučnim stazama Dva hrasta, Grofovoj stazi i Lapjaku saznali su puno o kulturi i povijesti Papuka i kako je Papuk zahvaljujući svojoj flori, fauni i geološkoj baštini postao zaštićeno područje. Vođeni posjeti interpretacijskim centrima parka prirode, Geo info centru Voćin i Kući Panonskog mora u Centru za posjetitelje u Velikoj nadopunili su znanje polaznika tečaja pa Komisija za zaštitu prirode očekuje da će HPS u Slavoniji imati visokomotivirane i dobro educirane čuvaru planinske prirode.

Davor Škrlec



Održan 27. Memorijalni pohod Fokinom stazom

U subotu 16. prosinca 2023. na Psunju je održan 27. Memorijalni pohod Fokinom stazom, posvećen obilježavanju pogibije pakračkog planinara Marijana Kulhavija - Foke te šestorice Bjelovarčana: Ivana Bedekovića, Ante Ćurića, Franje Gašpara, Dražena Hudeca, Željka Novosela i Darka Peroša krajem prosinca 1991. Planinari i planinarke okupili su se na središnjem pakračkom trgu, između zgrada gradskog muzeja, glazbene škole i turističkog ureda, gdje je goste dočekaio tradicionalni planinarski doručak i aperitiv. Marljive ruke naših planinarki ponudile su gostima kruh i mast s raznim domaćim začinima i dodacima, a slatkokusci su mogli birati među domaćim pekmezima i džemovima. Prije početka pohoda sudionici su se razmijelili ulicama grada te mogli besplatno razgledati stalni postav vojne i ratne povijesti Muzeja grada Pakraca, kao i izložbeni postav Muzeja.

U 10 sati krenula je povorka pod vodstvom Slavka Habijanica gradskim ulicama prema crkvi sv. Roka i Pakračkim vinogradima te dalje do spomen-obilježja Marijanu Kulhaviju-Foki i šestorici Bjelovarčana. Kod spomen-obilježja stradalim braniteljima odana im je počast i održana molitva. Uz predsjednika PD-a Psunj Stevu Nagyja, počast kod spomen-obilježja kao izaslanik Grada Pakraca odao je Marijan Malogorski.

Velika povorka planinara i planinarki krenula je zatim prema odmorištu Tromedi, a nakon odmora dalje do konačnog odredišta, planinarskog doma Omanovac. U domu su se sudionici mogli odmoriti i okrijepiti uz »kolosalni« planinarski grah glavnoga kuhara Drage Martera i štrudle od jabuka iz ponude planinarskog doma. Nakon planinarskog ručka zaplesalo se uz svirku Tamburaškog sastava Lipa iz Gaja.



Memorijalni pohod Fokinom stazom

Ovaj su se put na pohodu osim domaćih planinara i izletnika okupili i članovi HPD-a Bilogora iz Bjelovara, PD-a Opatija iz Opatije, HPD-a Japetić iz Samobora, HPD-a Bilo iz Koprivnice, HPD-a Zagreb-Matica iz Zagreba, HPD-a Gojzerica iz Požege, PD-a Petrov vrh iz Daruvara, HPD-a Vidim iz Kutjeva, PD-a Medvednica iz Zagreba, HPD-a Lipa iz Lipika, PD-a Zmajevi iz Zagreba, PD-a Zanatlja iz Osijeka, PD-a Bršljan-Jankovac iz Osijeka, PD-a Tikvica iz Županje, HPD-a Kapela iz Zagreba, PD-a Frankopan iz Rokovaca-Andrijaševaca, HPD-a Strmac iz Nove Gradiške i PD-a Tuhobić iz Rijeke te članovi udruge specijalne policije Omega iz Bjelovara i UHDDR-a iz Bjelovara. Za sigurnost sudionika pobrinuli su se pripadnici HGSS Stanice Požega – ispostave Pakrac.

Nakon druženja, planinari i planinarke su se oko 16 sati pod vodstvom glavnog vodiča Steve Nagyja sretno vratili u grad.

Antun Ciglencečki

10.2.	11. ZimBa (Zima u Baranji) Baranja, Bansko brdo PD Zanatlija, Osijek
10.2.	Metlarska zabava Čazma, Grabovnica - imanje obitelji Salaj HPD Garjevica, Čazma
10.2.	Stazama Gupčevih puntara Medvednica, Donja Stubica PD Stubičan, Donja Stubica
17.2.	25. tradicionalni uspon na Bjelolasicu Bjelolasica HPD Bijele stijene, Mrkopalj
18.2.	4. Hod za Gavrana Velebit: Mali Alan - Tulove grede HPD Gora, Zagreb
24.2.	Tragom prvog izleta varaždinskih planinara Varaždinsko-topličko gorje PD Ravna gora, Varaždin
3.3.	Srimušijada Papuk, Duboka PD Mališćak, Velika
9.3.	150 žena na Sniježnici Sniježnica, Kuna - vrh sv. Ilija HPD Sniježnica, Dubrovnik
9.3.	Dan žena na Orlovim stinama Svilaja: Sinj - Zelovo - planinarski dom Orlove stine PD Svilaja, Sinj
9.3.	Izlet u povodu Dana žena Staza božanskih izvora i Sentonina staza PD Naftaplin, Zagreb
10.3.	12. pohod po Istarskom planinarskom putu Bračana - Oprtalj Istarski planinarski savez, Pula
10.3.	7. Obiteljski izlet - Grgurevo - Dan grada Požege Požeška gora HPD Gojzerica, Požega
10.3.	Pohod Romarskim putem Belec - Marija Bistrica Hrvatsko zagorje: Belec - Marija Bistrica HPD Belecgrad, Belec
10.3.	Uspón 100 žena na vrh Mosora Mosor HPD Mosor, Split
10.3.	Žene u planinu Primorsko-goranska županija PD Kamenjak, Rijeka
10.3.	Ženski pohod na Kamene svate povodom međunarodnog Dana žena Medvednica, planinarska kuća Kameni svati PD Susedgrad, Zagreb
16.-17.3.	42. Papučki jaglaci Papuk HPD Sokolovac, Požega

150
IZLETA ZA



150
GODINA ORGANIZIRANOG
PLANINARSTVA U HRVATSKOJ

16.3.	Pohod Baranjskom planinarskom obilaznicom Bansko brdo (Popovac - Batina) PD Zanatlija, Osijek
22.3.	Noćni pohod Pozdrav proljeću Labin - Skitača Labin - planinarska kuća Skitača PD Skitaci, Labin
22.-24.3.	Noćni uspon na Zavižan Sjeverni Velebit, Oltari - Zavižan - Gornja Klada HPD Kapela, Zagreb
23.3.	Tradicionalni planinarski križni put Brod Moravice - vidikovci i crkve na njenom području PD Vršk, Brod Moravice
24.3.	Pohod po Opatijskoj planinarskoj obilaznici Učka PD Opatija, Opatija
1.4.	Kroz kanjon Badnjevice na Uskrsni ponedjeljak Proložac - Ričice - Proložac HPD Imotski, Imotski
1.4.	Uskršnji pohod Klanac Šokot, Kalnička gora PD Kalnik, Križevci
1.4.	Uskršnji ponedjeljak na Sisolu Učka: Brseč - Sisol PD Pljusak, Rijeka
6.4.	8. Međunarodni planinarski pohod Hajdemo do Vrane Vrana, staza Hajdemo do Vrane, Pečina - Zamina PD Belveder, Biograd na Moru
7.4.	15. tradicionalni pohod na Zarin Brinje - Škamnica - Brinje PD Škamnica, Brinje
7.4.	Proljetni pohod Vinica - Martinščak planinarska kuća Mladen Polović - Vinica - Martinščak - Vinica - pl. kuća Mladen Polović HPD Vinica, Duga Resa
13.4.	USPON NA KLEK POVODOM 150. OBLJETNICE ORGANIZIRANOG PLANINARSTVA U HRVATSKOJ Klek Hrvatski planinarski savez, Zagreb



**HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
HPD KLEK, OGULIN**

USPON NA KLEK

**Početak proslave 150. obljetnice
organiziranog planinarstva u Hrvatskoj
subota, 13. travnja 2024.**

Polazak iz Bjelskog: od 8 do 10 sati
Program kod planinarskog doma Klek: u 11 sati

INFORMACIJE: Hrvatski planinarski savez, www.hps.hr
HPD Klek, Ogulin, hp.d.klek@hps.hr

1874 - 2024



150
GODINA ORGANIZIRANOG
PLANINARSTVA U HRVATSKOJ

Premetaljka:

VIJEST URE

[ime vrha]

Rješenje premetaljke iz prethodnog broja:
IŠLA GUSKA U BRDA = ŠUGARSKA DULIBA

Kada odgonetnete rješenje!

Rješenje premetaljke prijavite do 20. veljače 2024. putem web obrasca na stranici

<https://www.hps.hr/premetaljka/>

Točno rješenje i imena čitatelja koji ga prijave objavit ćemo u idućem broju.

Točno rješenje premetaljke iz prethodnog broja do zaključenja ovoga broja prijavili su:

(Redoslijed imena ne prikazuje vremenski redoslijed prijava rješenja i ne predstavlja rang-listu čitatelja!)

1. Jozo Bušić, HPD Strmac, Nova Gradiška
2. Marko Drinovac, PD Planinorci, Zagreb
3. Ivana Zegnal, HPD Zagreb-Matica, Zagreb
4. Antun Kasapović, HPD Sunovrat, Varaždin
5. Stjepan Hanžić, PD Zagorske steze, Zabok
6. Josip Diklić, SPD Altius, Osijek
7. Tomislav Martinelli, HPD Gora, Zagreb
8. Čedomir Diklić, HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
9. Nataša Vidović-Sinjeri, HPD Bilogora, Bjelovar
10. Vesna Čaplar, HPD Željezničar, Zagreb
11. Dijana Maljevac
12. Darko Matić, HPD Zaprešić, Zaprešić
13. Dragan Trboglav, HPD Gledavac, Metković
14. Helena Novak Penga, PD Paklenica, Zadar
15. Domagoj Pavlić, HPD Garjevica, Čazma
16. Ana Lazanja, PU Vrtolom, Ljubač
17. Dubravka Hržica, PD Zagorske steze, Zabok
18. Marijan Turković, HPD Klek, Ogulin
19. Andrej Đapić, PD Kailaš, Zagreb
20. Ana Romic, NOPD Kočari, Sinj
21. Daliborka Pavlin, HPD Željezničar, Zagreb
22. Domagoj Pavlin, HPD Željezničar, Zagreb
23. Ružica Medvarić-Bračko, HPD Bilo, Koprivnica
24. Ivica Capan, PD Dubovac, Karlovac
25. Darko Fischer, HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
26. Frane Marković, HPD Japetić, Samobor
27. Roan Rašuo, PD Skitaci, Labin
28. Gordana Marčetić Matijević, HPD Bilogora, Bjelovar
29. Željko Vinković, HPD Bilogora, Bjelovar
30. Katarina Lovreček, HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko
31. Darko Prusina, PD Zanatlja, Osijek
32. Krunoslav Ružić, PD Kalnik, Križevci
33. Ivica Čepuran, HPD Martinščak, Karlovac
34. Anet Zulian, PD Montero, Rovinj
35. Marko Bačan, HPD Zaprešić, Zaprešić
36. Tanja Grivičić, HPD Zagreb-Matica Zagreb
37. Dejan Šimunović, PD Petehovac, Delnice
38. Ivan Sadaić, PD Zagorske steze, Zabok
39. Ivica Zorić, PD Željezničar, Gospić
40. Vlasta Klem, HPD Liska Ilok
41. Dario Abramović, PD Kamenjak, Rijeka
42. Snježana Šimunović, PD Kamenjak, Rijeka
43. Krešimir Gracin, HPD Runolist, Zagreb
44. Ivan Gracin, HPD Runolist, Zagreb
45. Sara Pavić, PDS Velebit, Zagreb
46. Dominik Krga Kratožil, PDS Velebit, Zagreb
47. Mirjana Malenica, HPD Dirov brijeg, Vinkovci
48. Ognjen Radić, HPD Sveti Ilija, Baška Voda
49. Filip Cuculić, PD Opatija, Opatija

Vidik s Velikog Stolca na Šugarsku dulibu

IGLU ŠPORT



NAJBOLJA PLANINARSKA OPREMA

www.iglusport.hr



WWW.HERVIS.HR



PUEZ AQUA 4 / planinarska jakna **139,99 €** 1.054,75 HRK

PUEZ SPORTY DRY / planinarska majica **39,99 €** 301,30 HRK

PEDROC 3 / planinarske hlače **89,99 €** 678,03 HRK

ALP MATE MID WATERPROOF / planinarske cipele **169,99 € 133,99 €** 1.280,79 HRK 1.002,09 HRK

MTN TRAINER 2 25L / muški ruksak za planinarenje **139,99 €** 1.054,75 HRK

MTN TRAINER 2 22L W / ženski ruksak za planinarenje **129,99 €** 979,41 HRK